

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Angličtina pro mezikulturní komunikaci

Bakalářská práce

BcA. Sára Zeithammerová

Ronald C. Rosbottom: *Angry Aftermath – Back on Paris Time*

Ronald C. Rosbottom: Hořké následky – Návrat k pařížskému času

Komentovaný překlad

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Šťastná, Ph.D.

Praha, 2021

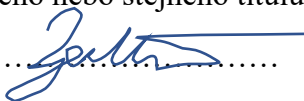
Poděkování

Děkuji vedoucí práce Mgr. Zuzaně Šťastné, Ph.D. za trpělivost a za připomínky k překladu i k analýze.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla předložena jako splnění studijní povinnosti v rámci jiného studia nebo předložena k obhajobě v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 20. 7. 2021

....
podpis studenta

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je vytvoření překladatelské analýzy desáté kapitoly dosud nepřeložené odborné historické publikace profesora Ronalda C. Rosbottoma nazvané *When Paris Went Dark: The City of Light Under German Occupation 1940-1944*. Překladatelská analýza na základě vnětextových a vnitrotextových faktorů slouží k vyhotovení překladu z anglického do českého jazyka, k popisu překladatelské metody, a k uvedení hlavních překladatelských problémů, postupů a posunů.

Klíčová slova

Druhá světová válka, okupace Francie, odboj, FFI, FTP, osvobození, odplata, kolaborace, ženy, pomsta.

Abstract

The aim of this bachelor thesis is a translation analysis of the tenth chapter of a yet-to-be translated expert historical account by Professor Ronald C. Rosbottom titled *When Paris Went Dark: The City of Light Under German Occupation 1940-1944*. The translation analysis based on extratextual and intratextual factors as a basis for a translation from English to Czech, a description of the method of translation and a list of the main translation challenges, methods and changes.

Key words

Second World War, Occupation of France, French Resistance, FFI, FTP, liberation, retribution, collaboration, women, revenge.

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Text překladu.....	6
3. Překladatelská analýza originálu	
3.1.Vnětextové faktory.....	17
3.1.1. Autor.....	17
3.1.2. Záměr.....	17
3.1.3. Příjemce.....	17
3.1.4. Médium.....	18
3.1.5. Místo a čas.....	18
3.2.Vnitrotextové faktory.....	18
3.2.1. Téma a obsah.....	18
3.2.2. Presupozice.....	19
3.2.3. Lexikální prostředky.....	20
3.2.4. Neverbální prvky.....	21
3.2.5. Větná struktura.....	21
3.2.6. Suprasegmentální prvky.....	21
4. Překladatelská metoda.....	22
5. Překladatelské problémy, postupy a posuny.....	23
5.1. Rovina lexikální.....	24
5.2. Rovina gramatická.....	27
5.3. Rovina pragmatická.....	29
6. Závěr.....	30
7. Text originálu.....	31
8. Bibliografie.....	49

1. Úvod

Tato bakalářská práce se věnuje překladu části publikace profesora Ronalda C. Rosbottoma s názvem *When Paris Went Dark: The City of Light Under German Occupation 1940-1944* (dále jen *When Paris Went Dark*). Publikace pojednává o německé okupaci Paříže za druhé světové války, následném pařížském povstání a dopadech obou událostí na další generace.

K překladu jsem si zvolila desátou kapitolu s názvem *Angry Aftermath – Back on Paris Time*. Tématem kapitoly jsou události týdnů po osvobození Paříže v srpnu 1944, kdy se město propadlo do anarchie a represálií. Bakalářská práce se dále věnuje překladatelské analýze stojící na vnětextových a vnitřtextových faktorech, popisu překladatelské metody a uvedení hlavních překladatelských problémů, postupů a posunů.

Téma jsem si vybrala nejen kvůli svému zájmu o historii dvacátého století, ale i kvůli struktuře textu, který zajímavě kombinuje funkční styl odborný s napínavými beletristickými prvky. Rosbottom kromě vlastního vypravování a výzkumu hojně cituje z jiných publikací, ať už se jedná o dobové tiskoviny, historické statě, nebo o memoáry známých osobností, například spisovatelky Marguerite Durasové nebo komunistického revolucionáře Alberta Ouzouliase. Rovněž pro efekt opepřuje anglický text francouzskými výrazy. Text mi připadal bohatý, nabízející velký prostor pro kreativní překladatelská řešení.

2. Text překladu

Kapitola desátá

Hořké následky – Návrat k pařížskému času

„Návrat do starých spirituálních a ekonomických kolejí se ve Francii nepodařil tak rychle, jak jsme doufali.“ – Jacques Spitz¹

Návrat k čistotě

Paříž byla osvobozena od autoritářských okupantů a okamžité reakce obyvatel nebyly zrovna příjemné. Pařížané všech společenských tříd a politických přesvědčení se dočasně chovali jako ti, kteří je předtím utlačovali. Události několika týdnů po rychlém odchodu Němců necítí ani osvoboditele, ani osvobozené. Tanky, džípy a uniformy patřící k 2. obrněné divizi maršála Leclerca vyvolaly v davech Pařížanů nekontrolovatelnou hysterii, jinak to popsat nelze. Propuklo nadšení, které šlo ale ruku v ruce s temnou stránkou davového chování. Brzy po městě defillovaly velké skupiny německých vojáků, uniformovaných, ale s rukama nad hlavou. Byli sice chráněni francouzskými nepravidelnými jednotkami i vojáky a americkými eskadronami, ale nevyhnuli se pokřikování, plivancům, bombardování shnilou zeleninou (té nebylo mnoho, Pařížané stále hladověli) a tvrdšími předměty. Nadšení bylo přehlušeno paranoiou a nenávisť, obyvatelé nebyli s to čekat na nastolení pořádku, který by přišel s novou vládou. Několik týdnů bylo násilí ještě nepředvídatelnější, nahodilejší a veřejnější, než tomu bylo za německé nadvlády. V ulicích doslova tekla krev.

Jak násilí a chaos započaly, nikdo přesně neví, ale jisté je jedno: byly dílem křeče, téměř orgasmu odplaty, jak je tento fenomén často popisován, která město v prvních týdnech „svobody“ ovládla. Jak již bylo řečeno, odhady se různí, ale v roce po dni D byl rychlý a často hrdelní trest vykonán nad zhruba deseti tisíci Pařížany, především nad muži. Soudy a popravy byly vykonávány členy oficiální armády odboje FFI (Forces Françaises de l'Intérieur, Francouzské domácí síly, dále FFI) a členy neformálních, samozvaných odbojových skupin, ale i pomstychtivými sousedy a soky. Poslední zbytky vichistických milic, které byly rozprášeny až pár dní po odchodu Němců, rovněž nesly zodpovědnost za vraždy, které byly vykonávány bez varování, ale ve jménu spravedlnosti. Než poslední Němci opustili město, skupiny právem i neprávem ozbrojených mužů začaly chodit od domu k domu ve snaze ztrestat kohokoliv, ačkoliv občas natrefily na někoho, kdo byl součástí protiněmeckého odboje.

Objevovaly se první známky toho, že je Paříž svobodná. Byla zde touha najít obětní beránky, na kterých by se daly vybit pocity viny a hněvu, které během čtyř let okupace a pěti let válečné hanby převažovaly. Té touze nešlo odolat. Prvními *veřejnými* oběťmi snahy „obnovit národní čistotu“² byly ženy, které byly podezřelé z nevhodného styku s okupanty. Ale muži byli rovněž v nebezpečí, protože se noví muži zákona snažili očistit sebe i své město od hanby a provinění za neschopnost

¹ Jacques Spitz a Clément Pieyre, La Situation culturelle en France pendant l'Occupation et depuis la Libération: Notes rédigées en 1945 pour la Section historique de l'Armée américaine (Kulturní situace ve Francii za okupace a po osvobození: Poznámky z roku 1945 pro historickou sekci americké armády) [vlastní překlad]

² Patrick Buisson, 1940-1945 Années érotiques, vol. 2, De la grande prostituée à la revanche del mâles (1940-1945, Erotické roky, část 2, Od velké prostitutky po pomstu mužů) [vlastní překlad]

vyhnat nepřítele, byť na to měli čtyři roky času. Rozdíl ale byl v tom, že muži byli častěji stříleni za zavřenými dveřmi, v lesích nebo dokonce ve svých vlastních domovech, zatímco ženám byly stříhány hlavy dohola veřejně. Stříhání dohola šlo často ruku v ruce se hanobením ženských těl, které bylo okamžitě fotografováno a šířeno prominentními zpravodajskými organizacemi.

Odhaduje se, že více než dvacet tisíc žen starších šestnácti let bylo ve Francii mezi lety 1943 a 1946 ostříháno dohola za tzv. *collaboration horizontale* (horizontální kolaboraci, sexuální styk s nepřítelem, pozn. překl.) s příslušníky německých ozbrojených sil. Nedávné studie ale tuto domněnku vyvrátily a uvádí, že jen 47 % z těchto žen bylo přímo obviněno z intimního styku s nepřítelem. Ostatní byly častokrát udávány svými přítelkyněmi, protože pracovaly s Němci nebo pro ně, protože na tom byly na konci války materiálně lépe než jiní, anebo jiným způsobem porušily zavedené společenské zvyklosti. Za obviněními z nevěry a jinými záminkami k potrestání se často skrývaly osobní spory a pokusy odvrátit pozornost od skutečných viníků.

Ženy a dívky byly vyvlečeny ze svých domovů a pracovišť, občas se konal „soud“, ale dav spíše vykonal okamžitou spravedlnost. Příbuzní se často svých tet, sestřenic, sester ani matek nezastali. Děti často musely stát a pozorovat, jak jsou jejich matky holeny a cejchovány, většinou inkoustem nebo uhlem. Ženy byly za své domnělé zločiny doslova mučeny, například tím, že jim bylo ostříháno či dokonce spáleno veškeré tělesné ochlupení. Poté, co byly ostříhány dohola, se musely promenovat ulicemi svého města, některé s dětmi, které byly označeny za plod jejich horizontální kolaborace, v náručích. Připomeňme si, že byly v módě dlouhé vlasy, nikoliv krátké sestřihy a u nohou těchto žen, které neměly u nikoho zastání, se často vršily vlasů hromady.

Obětní beránci (Spolkový archiv)

Rozhněvaní, hysteričtí a stále znepokojení obyvatelé neztráceli čas a nepřemýšleli nad detaily. Na bráně městské radnice v 18. obvodu visely desítky „skalpů“, které měly vyslat výhrůžnou zprávu těm, kteří na kolaboraci byt' jen pomysleli. Samozřejmě „kolaborace“ byla a bude nejasně definovaný pojem. Kde končilo „přizpůsobování“ a začínala „kolaborace“? Je patrné, že muži trpěli, ale nebyli veřejně pranýřováni. (Jeden autor uvedl, že si oholené ženy neměly proč stěžovat: je lepší být veřejně ostříháno dohola, než být střelen do zad v temné uličce.)

Ženy bývaly většinou udávány ženami, ale spravedlnost vykonávali především muži, ačkoliv i ženy tu a tam přiložily ruku k dílu.*³ Neexistuje záznam o veřejně ostříhaném muži. Nikdo nikdy neodkázal na případ muže, který by spal s jednou ze *souris grises* (šedé myšky, Francouzi tak přezdívali německým vojačkám, které doprovázely německé úředníky okupační správy.). Fakt, že většina trestů byla vykonávána veřejně, poukazoval na touhu Francouzů se zbavit *souillure*, neboli pošpinění národní cti. To, že se jednalo o událost veřejnou, bylo pro potřebu trestajících naprosto zásadní. Byly pořizovány tisíce fotografií, které byly otiskovány v nově vydávaných osvobozenec-kých plátcích a šířeny mezi přáteli. Není možno si nevzpomenout na obdobné publikace a pohlednice zobrazující lynče na americkém Jihu v desátých, dvacátých a třicátých letech minulého století.

Už jsme v této knize zmiňovali, jak výrazné byly Pařížanky na svých každodenních pochůzkách po svém okupovaném městě. Během okupace se mnohé z nich snažily udržet si módní úroveň a styl. Němci si nemohli nevšimnout stylu, který si byly Pařížanky schopny udržet i v době, kdy se nedostávalo látek, kůže a jiných oděvních materiálů. Nedostatek chemikálií znamenal nedostupnost prostředků pro špičkovou vlasovou péči, a tak se mnoho žen rozhodlo nosit turbany s několika vyčuhujícími lokny, aby zakryly účesy poničené nouzí. Turbany pak byly nuceny nosit i ony ubohé ženy, které byly ostříhány dohola. I proto tento neškodný módní trend z ulic evropského módního centra rychle vymizel. V té samé době se začaly vracet i holohlavé ženy z Ravensbrücku a jiných kázeňských táborů či nucených prací v Německu. Ty měly holé hlavy, aby zabránily šíření vši roznášejících tyfus. Tyto ženy brzy začaly také nosit turbany, aniž by věděly, že byla tato pokrývka hlavy symbolem všech dohola ostříhaných žen. Toto vedlo k mnohým nedorozuměním, které Pařížany, kteří se snažili nastolit pořádek ve světě, který byl najednou vzhůru nohama, více a více mátl. (Jednou z žen, které pokračovaly v nošení turbanu jako módního doplňku byla Simone de Beauvoir, ale není známo, zda tak činila ze solidarity, anebo z pohodlnosti.) Ženy se statečně účastnily odboje, víceméně udržely pořádek na domácí frontě, a z velké části zůstaly věrné svým manželům a milencům. Ale nic z toho je v těch šílených měsících po osvobození jejich města a národa neochránilo před slepě se mstící veřejností.

Většina prostitutek, které Němcům poskytly své služby, se trestu vyhnula, což bylo další solí v ráně. Ochraňovala je totiž mužská sofistika: prostitutky jen dělaly svou práci. Prostituce byla ve Francii legální a za okupace bylo pro Němce k dispozici více než třicet nevěstinců. Rovněž se odhaduje, že se pravidelně nabízelo Francouzům a Němcům zhruba sto tisíc žen a dívek, ale protože šlo o ryze obchodní záležitost, byly ochráněny od obvinění a msty.*⁴ Ony „neznaly“ francouzské muže. Etické otázky tohoto typu byly pro tyto události typické, stejně jako nutnost jakéhosi veřejného představení, které mělo stmelit společnost a okamžitě ukončit potenciální občanskou válku, která Francii hrozila. Ovšem to, že k tomuto stmelení došlo za cenu zhanobení žen je něco, z čehož mají Francouzi dodnes černé svědomí.

**Tondre* je francouzské označení pro stříhání a odkazuje ke stříhání ovcí. Může rovněž být přeloženo jako sekání, například trávníku. Ostříhané ženy jsou ve francouzštině označovány termínem *tondues*.

⁴ Roku 1946, ihned po skončení války, rozhodla francouzská čtvrtá republika zakázat prostituci. *Maisons closes*, neboli nevěstince, zmizely z Paříže. Toto rozhodnutí bylo zdůvodněno z morálního i politického hlediska, ale výsledek se dal očekávat: legální prostituci nahradila prostituce ilegální. Shodou okolností získaly na jaře 1944 ženy od Prozatímní vlády Francouzské republiky právo volit, které poprvé využily roku 1945. Tyto dvě pozitivní, ženské iniciativy rámovaly stříhání žen dohola.

Člověk nemusí být do hloubky obeznámen s psychologií společenství, aby se domníval, že se tyto události staly proto, aby ženám připomněly, kde je jejich místo. Vichistický režim se pokoušel prosadit systém „tradičních hodnot“, ale u Francouzek se nesetkal se zásadní odezvou, vzhledem k tomu, že za okupace byla potřeba ženská pracovní síla a důmysl.

Ke konci války uznal plukovník Rol (Henri Rol-Tanguy, velitel FFI.), že kdyby se ženy neúčastnily odboje, přišla by polovina misí vniveč. Jeho pobočník Albert Ouzoulias napsal ve svých memoárech *Bataillones de la jeunesse* (Prapory mládí), že „během povstání i velké části odbojových akcí zastávaly ženy naprosto klíčovou roli.“⁵ Měly talent pro administrativu, fungovaly jako nenahraditelné spojky mezi rozdělenými skupinami, ujely na kole stovky kilometrů, často pod palbou. Pomáhaly se stavbou barikád, pracovaly jako zdravotní sestry a koordinovaly síly ostatních na pomoc bojujícím.

„Stály za novým životem, který se zrodil z povstání. Zaměřovaly se na to nejtěžší, například na shánění potravin pro děti a bezmocné. Občanská práva, například právo volit, od nikoho nezískaly, ale vybojovaly si je v odboji a v boji za osvobození. Jsme jim v boji za svobodu dlužni, nikdo jim to nemůže vzít.“⁶

Samotné FFI se pokoušelo tyto události zastavit, považovalo je za protizákonné, ale Francie si musela znovudobýt svou sílu. Za nejsymboličtější se jevilo obvinít ze svých selhání ženy, které se družily s okupanty. Paříž, která byla středobodem módy, krásy a ženství, se nakrátko stala synonymem pro misogynní hon na čarodějnice.

Hlavně američtí, kanadští a britští vojáci považovali tyto praktiky za nechutné a občas se obětí zastávali. Z některých zpráv, dopisů a rozhovorů je patrné, jak moc u nich Francouzi klesli. Francouzi se ale pokoušeli získat morální převahu tím, že připomínali světu fakt, že je Paříž svobodná a na nejlepší cestě k zotavení s důrazem na vzkříšení *joie de vivre*. Hanobení žen se postupně přestávalo praktikovat. Odhodlání, které bylo v novinách nadšeně doprovázeno fotografiemi zotavených žen, postupem času vyšumělo a nahradily jej pocity viny, typické pro onu chaotickou dobu. Jakmile se člověk poddá niterné touze po pomstě, následují zpravidla okamžité pocity viny nebo studu.

Chaos byl neodvratný i přes vážné snahy de Gaulla nastolit ve městě pořádek. Občanská válka dlouho doutnala pod povrchem francouzského politického zřízení a potřebovala jen jiskru k tomu, aby se naplno rozhořela. Číslo se různí, ale víme, že se v Paříži odehrály stovky poprav bez soudu, stejně jako když se udávalo v době okupace. Obvinění byla sice často založena na domněnkách, osobní závisti nebo mýlkách, ale kvůli nim mnoho Francouzů a Francouzek „dostihla spravedlnost“. Tato spravedlnost měla často podobu vykonstruovaných procesů, které se odehrávaly na rozích ulic, korbách aut, příležitostně postavených tribunách, ve veřejných zahradách, v kavárnách, v zadních pokojích a v narychlo vystěhovaných kancelářích po celém městě. Není známo, kolik lidí se účastnilo těchto nesčetných exhibic potlačovaného vzteku a viny a hlubokého přesvědčení, že spravedlnosti musí být učiněno zadost. Důsledky toho období *épuration* (očistění), které započalo roku 1943 na Korsice, což byl první osvobozený francouzský *département* (departement),

⁵ Albert Ouzoulias, *Bataillones de la jeunesse* (Prapory mládí) [vlastní překlad]

⁶ Albert Ouzoulias, *Bataillones de la jeunesse* (Prapory mládí) [vlastní překlad]

v paměti Pařížanů stále rezonují. Memoáry, beletristické texty a eseje, které vyšly hned po osvobození, popisují dezorientovaný národ, který si prošel společenským a politickým otřesem, typickým pro všechny poválečné společnosti.

Touha navrátit Francii její čest a sílu prostřednictvím ženských těl byla předmětem studií sociologů a historiků. Přestože byli Svobodní Francouzi na bitevních polích úspěšní, a to až po konečnou porážku Německa, a přestože se účastnili povstání za osvobození Paříže a jiných měst, nemohli se mnozí přenést přes hanebnou porážku, kterou armáda utrpěla roku 1940. Více než milion francouzských vojáků bylo stále v rukou Němců, a třebaže se postupně vraceli domů, trápilo je, že byli zneškodněni silnějším nepřítelem. Jeden historik označil tyto ostudné události jako nutnou mezifázi, která byla nevyhnutelná při násilném společenském přechodu mezi stádiem nuceného klidu a okamžité svobody projevu po letech, kdy lidé museli potlačovat hněv.⁷ Teprve na přelomu dvacátého a jednadvacátého století byly publikovány důležité studie, které začaly uvádět staré události na pravou míru – události, které byly interpretovány ve prospěch těch, kteří po vyhánění Němců z francouzských měst, a nakonec i z Francie, jednali protizákonně, pomstychtivě a impulsivně.

Jedna z nejranějších zvěstí, která kolovala po Paříži v okamžiku, kdy přijížděly osvobozené tanky byla, že členové vichistických milic a skalní němečtí přívrženci střílejí ze střech nejen po ozbrojených vojácích, ale i po civilistech. Když obyvatelé hledali odstřelovače, hledali je na nízkých a nerovných střechách a ve vysokých oknech bytových domů. Bezpochyby se ze střech občas odstřelovalo, ale tzv. *la guerre des toits* (střešní válka) byla hrozivým mýtem, který přetrval i měsíc po osvobození města. První civilisté, které měli na mušce mstiví „osvoboditelé“, byli často ti, které podezírali z odstřelování oslavujících. Existuje několik očitých svědectví, která popisují, co se stalo těm, kteří z jakéhokoliv důvodu dostatečně neoslavovali příchod osvoboditelů nebo měli tu smůlu, že žili v horních patrech, a to především v jižní části Paříže, kde byli vítáni první francouzští vojáci.

Jedno svědectví popisuje situaci podobající se mnohým zvěrstvům, která se děla v Paříži za okupace. Nevinný muž vyšel na balkon s dalekohledem a namířil jej na přijíždějící spojenecké vojáky. Zničehonic někdo z ulice vzhlédl a vykřikl: „Támhle jeden je, má pušku, chce na nás střílet!“ Mladí muži s páskami FFI okamžitě vyběhli nahoru, vnikli do bytu, žádné zbraně nenašli, přesto se muže chopili a svedli ho dolů na ulici. On a někteří sousedi se zoufale pokoušeli vysvětlit, že ukrýval Židy a sestřelené piloty, a že byl aktivní v místním odboji, ale touha najít a potrestat nepřítele byla silnější. Na ulici se na ubohého muže vrhli další sousedé a přihlížející, zdvihli jej a hodili pod pásy přijíždějícího Shermana. Rozmáznutá mrtvola na chodníku vyvolala znechucení a perverzní pocit odplaty. S pocitem studu se dav odvrátil a rozešel.

Conseil national de la Résistance (Národní rada hnutí odporu, dále CNR) pod praporem FFI, která částečně podporovala de Gaulla, koordinovala činnost odbojových skupin od poloviny roku 1943. Součinnost byla klíčová. Komunistický milicionář Henri Tanguy (plukovník Rol) velel FFI v oblasti Seiny, včetně Paříže a jejího blízkého okolí.*⁸ Byl díky svým rozsáhlým bojovým zkušenostem ze Španělska a z války jmenován vojenskými složkami Charlese de Gaulla, aby vedl v Paříži

⁷ Corran Laurens, „La femme au turban: Les femmes tondues“ (Dáma v turbanu: Ostříhané dámy) [vlastní překlad] v publikaci H. R. Kedwarda a Nancy Wood, *The Liberation of France: Image and Event* (Osvobození Paříže: Obraz a událost) [vlastní překlad]

⁸ Na začátku sedmdesátých let si Tanguy změnil jméno na Rol-Tanguy.

tajnou armádu. Byl to velitel, kterého respektovaly všechny strany, ale nebyl schopen zabránit vášnivým, nekontrolovatelným a násilným mstám, které první měsíc po osvobození město zcela pohltily. Práci mu ztížilo obrovské množství mladých násilníků, rabovačů a stoupců fašismu, kteří byli vnímáni jako „bojovníci za svobodu“. Po celém městě se zformovaly gangy, a to z nejrůznějších důvodů – ideologických, osobních, zjištěných nebo pro zakamuflování starých hříchů kolaborace. Během dvou měsíců po odchodu Němců „tekla městem krev“.⁹ Mezi prvními, kteří provedli „čistku“ ve svých řadách, byli policisté, a to za pomoci udávání, rychlých soudů a poprav jako nástroje spravedlnosti. Často ale také zametali pod koberec kolaboraci a napomáhání nepříteli u svých vlastních členů. Ve chvíli, kdy začali o moc v nové vládě bojovat komunisté, gaullisté a někteří bývalí zastánci vichistického režimu se začala sounáležitost, která byla základem odboje, brzy drolit, až z ní nezbylo téměř nic. Vzhledem k tomu, že všechny strany chtěly dosáhnout politické čistoty, uchylovaly se k hádkám a k zničujícím bojům uvnitř vlastních řad. Komunističtí šel proti komunistovi, bývalí vichističtí byrokraté se navzájem udávali a gaullisté, kteří strávili válku v zahraničí, nervózně pozorovali ty, kteří bojovali na francouzském území. FFI a čelní gaullisté dělali, co mohli, aby byly skupiny jednotné, aby složily zbraně a zanechaly nahodilých zatýkání, trestů a poprav. Zpočátku ale byli neúspěšní a „falešní členové FFI“ pokračovali ve vydírání, ozbrojených přepadeních, podvodech a jiných „běžných“ zločinech.

„Smrt všem grázlům!“

Okupace i osvobození proměnily mnohá místa v Paříži z míst obyčejných na místa hrůzná. Stomatologický ústav, který se nacházel v obvodu obývaném nižší střední třídou, byl na dva týdny zrekvirován FTP (Francs-Tireurs et Partisans, ozbrojená jednotka patřící ke komunistické straně, dále FTP), která zde praktikovala to samé, co po čtyři roky praktikovalo gestapo. Jednotlivci byli zatýkáni, nebo přesněji řečeno sebráni, a to z řady různých důvodů – byli ve špatnou chvíli na špatném místě, byli podezřelí z kolaborace (ať už to tehdy znamenalo cokoliv), byli proti komunistické straně anebo byli ve straně, ale v nemilosti. Cokoliv. To, jak s oněmi obětními beránky bylo zacházeno dále, bylo ještě brutálnější, ale tato historická událost z doby po osvobození zůstává z velké části zahalena tajemstvím. Neexistují žádné fotografie, veřejné pranýřování nebylo součástí zastrásování, vše se odehrávalo za zavřenými dveřmi a těla obětí, jediné důkazy, byla vhozena do Seiny, která je vydala až v průběhu dvou následujících měsíců.

Stomatologický ústav Georgese Eastmanna ve třináctém obvodu sloužil po celou dobu okupace jako německá nemocnice. Poté, co jej Hitlerovi vojáci evakovali, posloužil jako skvělá, dobře opevněná budova, kde mnozí konali spravedlnost bez vědomí veřejnosti. Členové FTP svázali ruce obětem stejným provazem, kterým před vhozením do Seiny přivazovaly mrtvolám kolem krku velké kusy vápencových dlažebních kostek. Tyto kameny nebyly dost těžké, aby mrtvolky udržely na dně, většina těl, které policisté ze Seiny vylovili, nesly stopy po mučení. Zprvu si policisté mysleli, že šlo o poslední oběti rozzuřených gestapáků, ale brzy se rozneslo, že za vraždami stála komunistická strana. Staré účty byly vyřízeny, odvety a pomsty vykonány, jistá forma rozsudku vy-

⁹ Název publikace Richarda D. E. Burtona, která pojednává o historii násilných revolt v Paříži od středověku.

nesena. Rozsudky daly členům strany pocit etické nadřazenosti nad těmi, kteří jednali s kolaboranty o obnovení města. Těla vyplouvala na hladinu až do konce prosince 1944, všechna nesla známky toho, že se jich bylo zbavováno stejným způsobem, jako by se na sebe vrazi pokoušeli upozornit a připomenout. Třebaže se historikům podařilo nalézt více informací, není jisté, co se doopravdy stalo. Desítky lidí byly sebrány, odvezeny do stomatologického ústavu a mučeny. Nejméně pětadvacet z nich bylo zavražděno.¹⁰ Oběti byly vybrány víceméně náhodně – byly předmětem fám, závisti, osobní zášti a měly rozdílné názory na význam slova kolaborace. Vrátní, kteří dělali svou práci a seškrabávali protivichistické a protiněmecké graffiti, majitelé kaváren a číšníci, o kterých se vykládalo, že se líšají k okupantům, antikomunisté, pacifisté, údajné milenkyně Němců: pokud se na vás zaměřili mstitelé FTP, nebyli jste v bezpečí.*¹¹

Jeden z nejsmutnějších příběhů pojednává o postarším hlídači v parku, který se zamotal do pokusu o atentát, o který se před rokem pokusilo FTP. V srpnu 1943 jedna ze skupin spadající pod FTP naplánovala atentát na důležitého německého důstojníka v Parku Monceau v samotném středu luxusního osmého obvodu. Partyzán na majora vystřelil a zasáhl ho do stehna. Major začal perfektní francouzštinou volat, že byl napaden. Jednapadesátiletý hlídač Gustav Trabis, který měl po zranění z první světové války hybnost pouze v levé ruce, popadl atentátníkovu kolo. Ten musel uprchnout, aniž úkol dokončil. Naneštěstí byl hlídač za své hrdinství oslavován ve vichistických novinách, čehož litoval, protože za útokem stál pařížský odboj. O rok později byl jednou z nevýznamných odbojových skupin zatčen, mučen, zabit ranou do hlavy a jeho tělo bylo stejně jako těla mnohých dalších shozeno do Seiny. FTP a jiné skupiny obzvláště svědomitě hledaly Pařížany, kteří bránili odbojářům v plnění misí. Kolemjdoucí ale často automaticky pomáhali policii zadržet ty, které považovali za pouhé zloděje. Mnozí z nich ale nebyli zapomenuti a byli v tomto mezidobí teroru, které pošpinilo nadšení a úlevu osvobození, krutě potrestáni.

Na těch, kteří kolaborovali, anebo jen spolupracovali s okupanty, byly tresty vykonávány beze smyslu. Nepříliš známý spisovatel a kolaborant Marcel Jouhandeau napsal na začátku války několik antisemitských děl a jeden článek, který podporoval vichistický režim. Zanechal po sobě deník, ve kterém popisuje své úzkostné stavy, které trvaly půl roku po Pařížském povstání. Jouhandeau, který byl jako mnozí jiní považován za kolaboranta (a musíme si pamatovat, že se Francouzi ještě neshodli na tom, co kolaborace obnášela, stačila téměř jakákoliv interakce s Němci), už obdržel v poště malé rakve i výhružné telefonáty („Víme, kdo jsi a víme, kde bydlíš.“). Jeho žena Elisa byla neustále na pokraji hysterického záchvatu a připomínky, že se jim za okupace žilo až příliš dobře, jen přiřizovaly jejich strach. Manželé žili v jedné z nejmódnějších čtvrtí, v sedmnáctém obvodu blízko Bouloňského lesíka a stanice metra Porte Maillot, důležitého německého centra. Poté, co začali Němci město s rostoucí smělostí Pařížanů opouštět, začal si Jouhandeau víc a víc všimnat

¹⁰ Podívejte se zvláště na: Jean-Marc Berlière a Franck Liaigre, *Ainsi finissent les saluads: Séquestrations et exécutions clandestines dans Paris libéré* (Tak končí grázlové: Sekvestrace a tajné popravy v osvobozené Paříži) [vlastní překlad]

¹¹ Později byly vyvinuty snahy o to zjistit, která ze skupin byla zodpovědná za vraždy ve stomatologickém ústavu. Tyto snahy ale byly polovičaté a bezvýsledné. FFI trvala na tom, že nikdy nevydala FTP rozkaz k takovému *rafle* (zátahu) a nahodilému násilí. FTP s podporou komunistické strany trvala na tom, že plnila příkazy FFI, což plukovník Rol vždycky popíral. FTP rovněž trvala na tom, že si oběti smrt zasloužili, protože byli nepatriotičtí Francouzi neboli *saluads* (grázlové).

pohledů kolemjdoucích. Měl přátele odbojáře v literární komunitě a mnozí slibovali, že se za něj postaví, ale každým dnem cítil, že je ve větším a větším nebezpečí.

Jednoho rána během Pařížského povstání zjistil, že bylo jeho jméno přidáno na seznam kolaborantů, kteří mají být zatčeni. Více než měsíc po odchodu Němců se on a jeho žena skrývali u přátel a známých a občas se vplížili zpět do svého bytu. Pořád čekali na zaklepání na dveře, neboť jejich přátelé tvrdili, že se na ně lidé chodili vyptávat. Museli se naučit, kterým vrátným věřit, a které naopak ignorovat. Po Paříži se šířila udavačská horečka ve stylu „udání za udání“: za každého udaného Žida nebo gaullistu za okupace padl za osvobození jeden kolaborant, za kterého platil i ten, kdo s Němci jen promluvil. Jednoho dne šel Jouhandeau přes rušnou ulici, když vedle něj zastavilo auto s velkým bílým nápisem FFI a zavolal na něj mladý muž. „Profesore Jouhandeau!“ Byl to jeden z jeho průměrnějších studentů, který si ho dobře pamatoval a sliboval, že jej bude v tomto období odvetných akcí ochraňovat. Potřebuje teď ochránit? Vskutku se ho chystají zatknout? Jouhandeau byl ještě zděšenější kvůli tomu, že slyšel o podmínkách politických vězňů, které FFI věznilo v koncentračním táboře v Drancy. Z jiného zdroje věděl, jaká potupa stihla ženy, které se stýkaly s Němci a *collabos* (kolaboranty, pozn. překl.), kteří se dívali na okupované skrz prsty: byli bití, cejchováni, stříhání a jinak trýznění. Jeden mladý muž se v Jouhandeauově přítomnosti optal odbojáře z literárního hnutí, jestli existují noviny, které by otiskly jeho článek o chování FFI vůči politickým vězňům. Nakladatel soucitně odpověděl, že takové noviny nejsou. „Ale to jsme tam, kde jsme byli,“ pravil začínající novinář. „Ano“, odpověděl nakladatel. „Jen je to obráceně.“ Jouhandeau si brzy začal stěžovat, nejen sám sobě, ale i druhým a svým čtenářům, že je jako Kristus, perzekvovaný, ale nevinný muž. Odmítal přijmout názory těch, kteří jeho chování považovali za nechutné. „Po osvobození jsou formality neskonale složitější než za okupace,“ poznamenal vskutku trefně.¹² No, ano... Jouhandeau se nakonec po válce vyhnul jakémukoliv trestu za své veselé napomáhání Němcům, nepočítáme-li těch několik měsíců strachu. Jeho případ se uzavřel a dál učil v Paříži.*¹³

Mnohá svědectví popisují nahodilost vykonávání spravedlnosti po osvobození v podobných barvách a metaforách jako ti, kteří žili pod nadvládou Němců a jejich vichistických sluhů: stažené žaludky při těžkých krocích na schodech, zvonění domovního zvonku v neobvyklých hodinách, podezřívavost vůči sousedům, výhružné anonymní dopisy ve schránce, tajné telefonáty přátelům pro zjištění nejnovějších zpráv, napjaté čtení novin a zjišťování, kdo byl zatčen a za co, hrůza z jakékoliv úřední interakce. Okupanti sice zmizeli, ale syndrom úzkostného očekávání ne. Chování obyvatel bylo zrcadlové, jen tresty teď dopadaly na jiné hlavy. Jestli okupace Pařížany ovlivnila, jestli je strašily vzpomínky na jejich vlastní činy a činy druhých, to samé platí pro dobu po těchto událostech. Na pařížskou kolektivní paměť měly tyto roky, tato rozhodnutí a tyto činy stejně matoucí dopad, jako samotná okupace.

¹² Marcel Jouhandeau, *Journal sous l'Occupation* (Okupační deník) [vlastní překlad]

¹³ Dalším známým fašistou a antisemitou byl francouzský novinář Robert Brasillach, který takové štěstí neměl. Po osvobození byl zatčen, souzen za zradu a rychle shledán vinným. Třebaže se za něj u generála de Gaulla přimluvily osobnosti jako Colette, Camus, Aymé a Cocteau, odmítl mu snížit trest a Brasillach byl popraven zastřelením na počátku roku 1945.

Návrat ztracených duší

V dubnu 1945 si v autobuse pohodlně seděla dobře oblečená dáma středního věku. Vzhledla a tu spatřila podivný přízrak: právě nastoupil oživlý kostlivec. Ostatní cestující mlčeli, někteří civěli, jiní odvraceli zrak. Muž těžko odhadnutelného věku měl na sobě čistý oblek, který ale na něm visel. Cestující si zprvu všimli jeho oholené hlavy a strašidelných očí, které zíraly do prázdna. Kráčet opatrně, chytal se madel, spíše se ploužil, než aby šel. Dáma ihned vstala a nabídla mu své místo k sezení, které přijal s mírným úsměvem a poděkováním. Váleční zajatci se vraceli do osvobozené Paříže, stejně jako ti, kteří byli prakticky přes noc z politických, rasových nebo ekonomických důvodů deportováni. Teď musela padnout vysvětlení, výmluvy, musela se znovu prožít dramata a navázat na životy tam, kde přestaly.

Na rohu naproti Lyonskému nádraží, kde z vlaků a nákladních vozů vystupovaly stovky vracejících se Pařížanů a francouzských občanů, se shlukovaly zvědavé davy. Janet Flannerová, slavná pařížská korespondentka pro časopis *The New Yorker* píšící pod pseudonymem Genêt, otelegrafovala v dubnu 1945 popis jednoho dojemného příjezdu:

První skupina vězenkyň přijela vlakem, kromě kufrů s sebou přinesly důkazy v podobě svých tváří, těl a slabým hlasem podaných svědectví zvěrstev, která byla páchána na nich a dalších stovkách tisíc vězňů v bezpočtu dalších koncentračních táborů, které naše vojska osvobodila právě včas. Dorazily na Lyonské nádraží v jedenáct ráno. Tam na ně čekal oněmělý dav přinášející na uvítanou kytice šeríků a jiných jarních květů, a i plačící generál de Gaulle.¹⁴

Jednou z čekajících byla i spisovatelka a odbojářka Marguerite Durasová, známá díky svému románu *Milene*. Její muž Robert Antelme byl obelstěn a zatčen gestapem, jí se podařilo uniknout díky veliteli odbojové skupiny, budoucímu francouzskému prezidentovi Françoisi Mitterrandovi. Antelme byl deportován do Buchenwaldu, pak do Dachau a neměla o něm žádné zprávy. Její memoáry *La Douleur* (Bolest, překlad Anna Kareninová-Fureková) pojednávají o úzkosti, která se vřela město světel při návratu deportovaných. Přeživší Židé, političtí vězni, váleční zajatci (mnozí z nich byli ve vězení od kapitulace na jaře 1940) a jiní muži a ženy byli přivázeni na železniční stanice, ať už to bylo Lyonské nádraží, nebo nádraží d'Orsay. Nejčastěji byli ale přivázeni do Lutetie, což byl stále jediný velký grandhotel na Levém břehu a nedávno opuštěnou základnou Abwehru, německé vojenské rozvědky a kontrarozvědky. Mnozí stejně jako Durasová čekali dny, týdny i měsíce na ty, kteří se vraceli, nosili u sebe fotografie svých blízkých a prosili o informace. Při shledání často nemohli své milované kvůli jejich dlouhodobému traumatu poznat. Město nenabízelo čekajícím žádnou větší útěchu. Durasová ve svých memoárech píše:

„Nikdo se mnou nemá nic společného. V tuto chvíli se v Paříži lidé také smějí, hlavně ti mladí. Mám už jen samé nepřátele. Je večer, musím se vrátit a čekat u telefonu. I tam na druhé straně je večer. V příkopu zavládl stín, jeho ústa jsou teď ve tmě. Nad Paříží rudé, táhlé slunce. Končí šest roků války. Je po všem. Jdu a nemohu se zastavit. Jsem hubená, vyprahlá jako kus kamene.“¹⁵

Melancholicky se motala od stanice ke stanici, od Lutetie zpět do svého bytu ve čtvrti Saint-Germain-des-Prés, přátelé jí často telefonovali a zastavovali na ulici, aby se zeptali, jestli není něco

¹⁴ Janet Flanner, *Paris Journal* (Pařížský deník) [vlastní překlad]

¹⁵ Marguerite Durasová, *Bolest*, str. 10-11, překlad Anna Kareninová-Fureková

nového. Nutkavě se vracela na Lyonské nádraží, aby s obavami a lítostí sledovala „starce“, kterým skauti pomáhali vystupovat z vagonů a nákladních vozů. Ale nebyli to starci, mnohým z nich nebylo ani třicet, ale byli nemocní, vyhladovělí a vyčerpaní, mnozí z nich měli natolik podlomené zdraví, že zemřeli ještě před návratem domů. Bez ohledu na to, jak moc Pařížané hladověli, nikdo z nich v ulicích něco takového nespatriil. Poprvé si uvědomili své štěstí, že zůstali ve své bezpečné bublině, zatímco se zbytek Evropy proměnil v kostnici. Výjevy, kterých teď byli svědky, byly emočně náročné, ale i morálně devastující. Jak si lidé mohli takhle ubližovat? Jak mohli Francouzi přihlížet tomuto nacistickému šílenství?

Durasová byla znechucena tím, jak rychle chtěl Charles de Gaulle odpustit a zapomenout, přivřít oči, nevzpomínat:

„Třetí den de Gaulle vypustil z úst tuto zločinnou větu: „Pominuly dny nářku, vrátily se dny slávy.“ Nikdy neodpustíme. De Gaulle nemluví o koncentračních táborech, je až zarážející, jak o nich nemluví, jak ostentativně se mu protíví včlenit do vítězství bolest lidu, protože se strachuje, že tím oslabí svou osobní roli, že umenší její dosah.“¹⁶

Gaulle rozhodně nebyl jediný, který si chtěl tragédii přivlastnit. Na konci války se mnohé skupiny hlásily ke svému podílu na jejím ukončení. Ale Durasová poukazuje na důležitý odkaz okupace a války, na to, že instituce nemají právo odpouštět, zapomínat nebo připomínat jménem zasaženého národa, ať už se o to pokouší sebevíc. Na to mají právo pouze ti, kteří trpěli.

Jedna z nejpozoruhodnějších událostí tohoto období se týkala Françoise Mitterranda, který při návštěvě čerstvě osvobozeného koncentračního tábora Dachau zaslechl, jak se z hromady mrtvol a umírajících ozvalo: „Françoi, Françoi, to jsem já!“ Byl to vyhladovělý, umírající, tyfem nakažený Robert Antelme. Mitterrand jej nechal okamžitě převézt do Paříže, aby se mohl před smrtí ještě naposledy vidět s Marguerite Durasovou. Té novinu zatelefonoval přítel. Ona čekala u dveří svého bytu, aby mohla spatřit muže, o kterém snila, na kterého čekala, a po kterém celé měsíce pátrala. Seběhla ze schodů a spatřila Roberta, kterému pomáhali do prvního patra. „Nevím už přesně. Zřejmě se na mě podíval a poznal mě a usmál se. Zařvala jsem, že ne, že to nechci vidět. A utekla jsem pryč, po schodech nahoru. Řvala jsem, na to si vzpomínám. Šest let bez výkřiku.“¹⁷ Neznám příšernější výjev než ten, kdy se představy o hrůzách války střetnou s realitou. Durasová viděla fotografie i „starce“ na nástupišti, věděla, co čekat, ale tváří v tvář svému zuboženému muži byly všechny domnělé hrůzy přebity těmi, které měla přímo před sebou. Po srpnu 1944 a hlavně po náhlém konci války v Evropě v květnu 1945 byly podobné scény v Paříži na denním pořádku. Vězni se navrátili a byli všudypřítomní a bylo jasné, že se jiní nevrátí vůbec. Na jedné straně byla sláva osvobození, na straně druhé skutečnost holocaustu, který tehdy sotva kdo vnímal.

Durasová popisuje očekávané dědictví války a okupaci svého milovaného města jako masový hrob, jako „černý příkop“ vyhloubený do pařížského panoramatu. „Vedle příkopu je zábradlí mostu des Arts, Seine. Přesněji: vpravo od příkopu. Od sebe je dělí tma. Nic na světě už mi nenáleží, jen mrtvola (mého manžela) kdesi v příkopu,“¹⁸ napsala. Později: „Boj, který vedu, o tom nikdo neví.

¹⁶ Marguerite Durasová, *Bolest*, str. 31-32, překlad Anna Kareninová-Fureková

¹⁷ Marguerite Durasová, *Bolest*, str. 50, překlad Anna Kareninová-Fureková

¹⁸ Marguerite Durasová, *Bolest*, str. 11, překlad Anna Kareninová-Fureková

Bojuji proti obrazům černého příkopu.“¹⁹ Osobní, ale mocný obraz města, které se vyplazilo zpod trosek zanechaných okupací. Jako by byla přes metropoli vyryta černá linie, oddělující *gai* (veselou) Paříž, jestli taková kdy existovala, od města prožraného strachem, vinou, výčitkami a hněvem. To, co se odehrálo po Pařížském povstání a odchodu Němců se vrylo do města a jeho obyvatel stejně hluboce jako temné roky samotné okupace.

¹⁹ Marguerite Durasová, *Bolest*, str. 23, překlad Anna Kareninová-Fureková

3. Překladatelská analýza originálu

Překladatelskou analýzu desáté kapitoly knihy *When Paris Went Dark* provádím na základě modelu Christiane Nord, který uvádí ve své publikaci *Text Analysis in Translation* (Nord, 1991: 35-127). Analýza stojí na popisu vnětextových a vnitrotextových faktorů. Své poznatky podkládám citacemi ze samotného textu i z překladu. Příklady jsou uvedeny pod zkratkami O (originál) a P (překlad). Originál desáté kapitoly publikace *When Paris Went Dark* je k bakalářské práci přiložen, citací odpovídají strany 31-48. Citacím z vlastního překladu odpovídají strany 6-16.

3.1. Vnětextové faktory

3.1.1. Autor

Autorem textu je profesor Ronald C. Rosbottom, který je dlouholetým profesorem na Amherst College ve státě Massachusetts. Jeho zaměřením jsou evropské dějiny, konkrétně dějiny Francie. Kromě knihy *When Paris Went Dark* publikoval roku 2019 další knihu s tematikou druhé světové války ve Francii s názvem *Sudden Courage*, která pojednává o mladých francouzských odbojářích. Je držitelem řádu Chevalier de l'Académie des Palmes Académiques, který obdržel za své akademické úspěchy.

Rosbottom ve svém textu hojně cituje i jiné autory, nejvýraznější jsou mezi nimi autoři Albert Ouzoulias, Marguerite Durasová a Marcel Jouhandeau. Albert Ouzoulias jediný není prozaikem, nýbrž bojovníkem za svobodu. Marguerite Durasová je spisovatelka a scenáristka, jejíž tvorba je výrazně autobiografického ražení, Marcel Jouhandeau je prozaik, pedagog a novinář. Citace z jejich tvorby slouží jako reflexe historických událostí, o kterých text pojednává.

3.1.2. Záměr

Záměrem autora je přiblížit příjemci klíčová témata, období a osobnosti, které se pojí s okupovanou a osvobozenou Paříží v letech 1940-1944. Opírá se o jiné zdroje, například memoáry, fotografie, dobový tisk, ale i reflexe historiků. Tím vzniká srozumitelné dílo o daném tématu. Příjemce odchází seznámen s problematikou, v případě této konkrétní kapitoly získá hlubší znalost o událostech, které se odehrály po osvobození Paříže roku 1944.

3.1.3. Příjemce

Text směřuje na příjemce se základním zájmem o problematiku, který chce získat hlubší znalost daného období. V textu se prezentuje široká škála témat a pojmů, ale zároveň zůstává dostatečně přístupný, aby z něj mohl mnoho získat informovaný laik. Ale vzhledem k tomu, že autorem je univerzitní profesor a samotný text působí tak, že jsou celé úseky vyzdviženy z přednášek, dává smysl, že po něm sáhne někdo z akademického prostředí či odborné veřejnosti.

Vzhledem k přehlednosti a zároveň podrobnosti textu, který kromě základního přehledu nabízí i seznam zdrojů a mnoho citací z dobových textů, by mohl být častým příjemcem student historie hledající zdroj pro akademický text.

3.1.4. Médium

Knihu *When Paris Went Dark* vydalo roku 2015 nakladatelství Back Bay Books, které spadá pod americké nakladatelství Little, Brown and Company, a to patří firmě Hachette Book Group. Little, Brown and Company figuruje na americkém trhu téměř dvě stě let a platí za značku s bohatou tradicí, publikující širokou škálu autorů a žánrů, včetně knih pro děti. Hachette Book Group je v současné době čtvrté největší nakladatelství ve Spojených státech amerických.

3.1.5. Místo a čas

Místo jsou Spojené státy americké a akademická půda. Text směřuje na příjemce, jemuž je znám americký kulturní kontext. Třebaže text hovoří o Paříži, podává ji opravdu „americkým“ stylem, například tím, že porovnává události v Paříži s událostmi, které se děly na americkém Jihu, a historické osobnosti přibližuje pomocí reálií, které jsou známé americkému příjemci. Překladatel do češtiny musí tyto skutečnosti brát v úvahu a buď je zachovat a usoudit, zda použít vysvětlivku nebo ne, anebo je nahradit reálií domácí.

Čas je rok 2017. Důležité je zmínit, že text pojednává o historickém tématu s více než sedmdesátiletým odstupem, což je dostatek času pro reflexi a možnost referovat o událostech nezaujatě. Autor se opírá o dobové i současné zdroje, aby podal co nejkompletnější obrázek dané problematiky. Překlad vznikl roku 2021, je tedy více či méně synchronní. Není potřeba při překladu výchozí text aktualizovat (Nord, 1991: 65).

Je ale možné, že se text a tím pádem i překlad bude muset aktualizovat, a to v momentě, kdy se objeví v problematice nové skutečnosti. Autor v textu otevírá téma vražd ve Stomatologickém ústavu Georgese Eastmanna, jejichž pachatelé nebyli nikdy dopadeni ani identifikováni. Sice je to vzhledem k časovému odstupu nepravděpodobné, ale pokud by byly tyto případy vyřešeny a uzavřeny, musela by být do textu a následně i do překladu vložena doplňující poznámka.

3.2. Vnitrotextové faktory

3.2.1. Téma a obsah

Tématem desáté kapitoly publikace je popis událostí po Pařížském povstání, kdy Pařížané brali spravedlnost do vlastních rukou, což je ilustrováno na konkrétních případech a studiích. Kapitola je rozdělena na titulek, úvodní citaci a tři podkapitoly, které jsou rozděleny na odstavce. Text rovněž obsahuje poznámky pod čarou, které vysvětlují či doplňují informace a citace z konkrétních děl, které jsou buď v originálním překladu do angličtiny, anebo se jedná o vlastní překlady.

Primárním tématem jsou represálie, které se dotkly kolaborantů, ale i nevinných lidí, kteří byli jen ve špatnou chvíli na špatném místě. Zvláštní pozornost je věnována hanobení žen, které byly podezřelé z intimního styku s okupanty.

Sekundárním tématem je návrat vězňů z koncentračních táborů, což je ilustrováno na příběhu spisovatelky a odbojářky Marguerite Durasové, která čekala na návrat svého uvězněného manžela

Roberta Antelma. K primárnímu tématu odkazuje název kapitoly *Angry Aftermath* a většina kapitoly se opravdu věnuje prvním týdnům po osvobození Paříže, kterým kromě radosti dominoval i hněv. Překladatel by měl disponovat všeobecným historickým přehledem, včetně odborné terminologie, a základy francouzského jazyka.

Text samotný je rozdělen na tři informační jednotky, podkapitoly. První podkapitola s názvem *Rediscovering Purity* pojednává o hanobení žen a jiných nespravedlivých represáliích, které páchali Pařížané na těch, které považovali za kolaboranty. Důraz je kladen na nesmyslnost a nahodilost těchto činů. Mnoho lidí bylo zhanobeno v afektu, popraveno bez soudu. V této podkapitole je podtržena misogynie tohoto jednání, kdy byly ženy pranýřovány veřejně a muži zabíjeni za zavřenými dveřmi. Autor s těmito praktikami explicitně nesouhlasí, odsuzuje je a celý text je subjektivně zařazen.

Druhá podkapitola s názvem *Kill All The Bastards* popisuje politicky motivované násilí a vraždy, které měla na svědomí především partyzánská organizace FTP. Tematika je ilustrována na příkladu vražd, které byly spáchány pravděpodobně příslušníky FTP na půdě Stomatologického ústavu George Eastmanna. Podkapitola se rovněž dotýká osudů skutečných kolaborantů, především spisovatele a profesora Marcela Jouhandeaua a okrajově novináře Roberta Brasillacha. Jouhandeau shodou šťastných náhod a vlastní opatrností trestu unikl, Robert Brasillach byl ale odsouzen za zradu a popraven.

Třetí podkapitola s názvem *The Return of Lost Souls* nepojednává o násilných činech po Pařížském povstání, ale o návratu vězňů z koncentračních táborů a o tom, jaký měl jejich návrat vliv na celkovou atmosféru Paříže. Velkou část zabírá příběh Marguerite Durasové, která čekala na návrat svého manžela, který byl během okupace vězněn za odbojovou činnost. Vypravování je proloženo úryvky z jejích memoárů s názvem *La Douleur* (Bolest). Celá kapitola je uzavřena úvahou autora, ze které vyplývá, že události okupace a události těsně po osvobození se zrcadlí, a že mají na kolektivní paměť Pařížanů stejný dopad.

3.2.2. Presupozice

U příjemce se předpokládá zájem o téma a základní znalosti o druhé světové válce. Příjemce ale nemusí disponovat konkrétními znalostmi o konkrétním období okupace a osvobození Paříže. Kniha proto obsahuje podrobný výčet událostí a seznam důležitých historických osobností, ale je i ve svém vysvětlování událostí přehnaně explicitní a často je pro efekt zopakuje v textu několikrát, například v desáté kapitole je řečeno, že v těch několika rozvášněných týdnech po Pařížském povstání nebylo nikomu jasné, co vlastně obnášela kolaborace, a autor tuto skutečnost zopakuje několikrát.

Od příjemce se rovněž očekává naprosto základní znalost francouzského jazyka. Složitější výrazy, například *tondre* (O: 34) nebo *la guerre de toits* (O: 38) jsou vysvětleny pomocí závorek nebo poznámky pod čarou, ale jednodušší, z kontextu odvoditelné výrazy jako *merci* (O: 45) nebo *c'est moi* (O: 47) jsou vloženy do textu bez vysvětlení, pro navození atmosféry.

Text je zamýšlen pro amerického příjemce, který odkaz druhé světové války vnímá jinak než Evropan. Protože je popis historických událostí úzce spjat s topografií Paříže, jsou její ulice, obvody

a paměťihodnosti popisovány do detailu. Často jsou i evropské válečné události porovnávány s podobnými událostmi v Americe, například fotografování zhanobených Pařížanek roku 1944 je porovnáno s fotografováním lynčů na americkému Jihu v první polovině dvacátého století nebo jsou známé osobnosti blíže popisovány pomocí reálií, které jsou Američanům známé, například přiblížení osobnosti Marguerite Durasové jako autorky románu *Milenc*, který je ve Spojených státech velmi populární.

3.2.3. Lexikální prostředky

Text pochází z populárně-naučné publikace, převažuje funkční styl odborný, kterému odpovídá i zvolené lexikum (Čechová, 2008: 208). V textu se hojně vyskytují odborné výrazy spjaté s problematikou, kupříkladu názvy organizací a hnutí, např. *FFI, the official resistance army* (O: 32), názvy publikací, např. *The New Yorker* (O: 45), terminologie spjatá s historií, např. *D-Day* (O: 32). Některé jsou uvedeny anglickými ekvivalenty, např. *Gaullist* (O: 40), jiné zas formou francouzského originálu, ať už s anglickou vysvětlivkou, např. *épuration (purification)* (O: 38), nebo bez anglické vysvětlivky, např. *collaboration horizontale* (O: 33). Velká část francouzských výrazů je přiblížena krátkou vysvětlivkou či poznámkou pod čarou. Francouzské výrazy, kterou jsou vloženy do textu pouze pro efekt, např. *merci*, místo anglického *thank you*, nebo přímá řeč, „*François, c'est moi!*“ zůstávají nepřeložené.

Typickým ryse funkčního stylu odborného je výrazná intertextovost, autor nezačíná od nuly, ale navazuje na starší poznatky (Čechová, 2008: 208). V textu jsou přítomny citace z odborných publikací a dobových materiálů, odborných i beletristických, které popsanou realitu vhodně dokreslují a poznatek čtenáře prohlubují.

Výrazným funkčním stylem je i funkční styl umělecký, který činí text pro čtenáře čtivější, a který je přítomen především v částech textu, kdy autor aplikuje vyprávěcí slohový postup, ve kterém se mnohdy uplatňuje zorný úhel mluvčího, a který je mnohdy subjektivizovaný (Čechová, 2008: 108). Lexikum je v těchto pasážích mnohdy dosti expresivní a autor nešetří přívlastky, např. *insistent reminders, ominous telephone calls* (O: 43), či *luxurious arrondissement* (O: 42). Některé části jsou takřka beletristické, např. *the smear of his carcass on the pavement caused a combination of revulsion and a perverse sense of retribution* (O: 39), což ostře kontrastuje se suššími pasážemi, které ale stojí na studiích a citacích.

Velkou literárnost dodávají textu citace z memoárů pamětníků. Nejvýrazněji takto působí komentář Marguerite Durasové, která Paříž přirovnává k *černém příkopu (black ditch)* (O: 48, P: 16), motiv, který autor využívá i ve svém textu. Dalším výrazným prostředkem jsou rétorické otázky, např. *How could humans do this to one another? How could the French have supported this Nazi insanity?* (O: 47) Autor rovněž využívá autorský plurál, např. *we have seen throughout this work...* (O: 35), či odkazů k sobě samému, např. *I know of no more devastating scenes....* (O: 48) Jazyková funkce je v těchto pasážích emotivní, vyjadřuje postoj mluvčího a směřuje k vytvoření dojmu, jisté emoce (Jakobson, 1995: 78). Text tak ztrácí na objektivitě, ale je přístupnější pro příjemce, který není zvyklý na odbornější texty.

Text směřuje k americkému příjemci a je psán americkým autorem, nepřekvapí proto, že je psán americkou angličtinou, např. *behavior*, místo *behaviour*, *cozy* místo *cosy*, *apartment* místo *flat*.

3.2.4. Neverbální prvky

Desátá kapitola originálu obsahuje jednu fotografii, která zobrazuje dohola ostříhané ženy obviňené z intimních vztahů s Němci. V popředí jsou dvě ženy, s holými hlavami, napůl strženými šaty a bez bot. Jedna z nich má na čele hákový kříž, jsou vedeny dvěma muži, kteří mají zbraně na viditelných místech a oba se vítězoslavně usmívají. Kráčí s nimi dav, ale středem pozornosti je ona čtveřice (O: 33).

Jedná se o nejexplicitnější fotografii celé publikace, přestože je každá z kapitol doprovázena fotografií nebo dobovou karikaturou, jedná se ale většinou o oficiální portréty nebo poměrně bezpříznakové snímky, např. vyklizeného Louvru nebo jiných francouzských památek. Ale protože kapitola pojednává o tématu, vůči kterému se autor osobně vymezuje, volba explicitnější fotografie tomuto záměru svědčí.

3.2.5. Větná struktura

Výrazným stylovým prvkem výchozího textu jsou dlouhé, nominální věty, které často mají podobu výčtů, např. *The FFI and Gaullist leadership immediately tried to compel these groups to cooperate, to surrender arms, to stop the arbitrary arrests, punishments, and executions* (O: 40).

Ostře s nimi kontrastují krátké věty, které mají funkci pointy sdělení, např. *Embarrassed, the crowd turned and walked away* (O: 39), či exklamace, např. *No one can know my struggle against visions of the black ditch* (O: 48).

3.2.6. Suprasegmentální prvky

V textu se vyskytují mnohé suprasegmentální prvky, nejvíce jsou přítomny závorky, ať už se jedná o vnitřní vysvětlivky, či pouhé dodatky ke klíčové informaci. Velká část francouzských výrazů je vyčleněna z textu kurzívou. Kurzíva je rovněž využita v okamžicích, kdy je v textu na něco kladen důraz, např. *all body hair would be cut or even burned off* (O: 34). Uvozovky jsou použity i v úsecích, kdy je autor ironický, anebo chce dát najevo nesouhlas, např. *These accusations nonetheless served to bring many French men and women to „justice“* (O: 37).

Dalším suprasegmentálním prvkem jsou různé velikosti písma, jedná se především o velký tučný titulek, který oddělí název kapitoly od celku a poutá k sobě pozornost. Zároveň stanovuje hlavní téma a tón textu.

Text obsahuje mnoho citací z jiných děl, některé jsou od torza textu typograficky odděleny. Jindy je ale citace vložena přímo do textu.

4. Překladatelská metoda

Volba překladatelské metody byla obtížná, protože se v originále mísí hned několik funkčních stylů. Převážná část textu, jehož autorem je Ronald C. Rosbottom, je odborná, ale zároveň využívá prvky funkčního stylu uměleckého, kdy je zvýšena estetická funkce textu (Čechová, 2008: 298). Nemalou část textu tvoří citace z odborných, ale i uměleckých děl. U citovaného díla Marguerite Durasové existuje český překlad renomované překladatelky Anny Kareninové-Furekové, u ostatních ale bylo potřeba překladu vlastního. Každá část textu a každý funkční styl vyžadovaly trochu jiný přístup.

Mým cílem při překladu bylo vytvořit funkčně ekvivalentní text, který obsáhne všechny informace, které prezentuje text výchozí, s co nejvyšší gramatickou správností a srozumitelností. Dalším cílem bylo zachovat funkční styly a jazykové funkce textu, klíčové bylo pro mě zachytit úseky, kde autor aplikuje vyprávěcí slohový postup (Čechová, 2008: 108). A v neposlední řadě jsem se pokoušela text co nejvíce přizpůsobit českému čtenáři, který se nemusí orientovat v odkazech k americkému a pařížskému literárnímu a historickému kontextu.

Při volbě překladatelské metody jsem se opírala o svou překladatelskou analýzu dle Christiane Nord, o publikace Romana Jakobsona *Poetická funkce* a *Současná stylistika* prof. PhDr. Marie Čechové, DrSc., ale i o publikaci *K teorii i praxi překladu* PhDr. Dagmar Knittlové, CSc. a *Umění překladu* doc. PhDr. Jiřího Levého, DrSc. Při analýze gramatických jevů jsem se opírala o *Mluvnici současné angličtiny na pozadí češtiny* od prof. PhDr. Libuše Duškové, Dr.Sc.

5. Překladatelské problémy, postupy a posuny

Překladatelské problémy jsem rozdělila do tří rovin – na rovinu lexikální, na rovinu gramatickou a na rovinu pragmatickou. Svá tvrzení opět dokládám příklady přímo z originálu (O) a vlastního překladu (P).

V první rovině bylo pro mě nejdůležitější zachovat všechny funkční styly a jazykové funkce textu, kterých je docíleno volbou specifického lexika, ať už se jednalo o odbornou terminologii, místní názvy či výrazy ve francouzštině. Zároveň bylo nutné zachovat literární prostředky, například metafory, ironii či expresivní výrazy. Překlad explicitních výrazů a obrazných pojmenování vyžadoval vyšší míru volnosti. Zejména jsem brala v úvahu dvojí normu překladu, kterou zdůrazňuje Levý – normu reprodukční, tj. požadavek věrnosti a výstižnosti a norma „uměleckosti“, tj. požadavek krásy (Levý, 2012: 82). Bylo důležité mezi těmito normami nalézt rovnováhu, s ohledem na to, jak se styly v průběhu textu proměňují.

V druhé rovině jsem musela překonat nevyhnutelnou systémovou odlišnost mezi jazykem výchozím a jazykem cílovým.

Ve třetí rovině bylo nutné vzít v úvahu rozdíl mezi americkým příjemcem originálu a českým příjemcem překladu a přizpůsobit tomu míru explicitace reálií. Zároveň bylo nutné vzít v úvahu silnou intertextovost výchozího díla, i to, že k uvedeným literárním dílům není vždy k dispozici oficiální český překlad.

Překladatelské postupy jsem čerpala především z díla PhDr. Dagmar Knittlové, CSc. *K teorii i praxi překladu*. Nejvíce jsem čerpala z kapitoly, kde nastiňuje tradiční překladatelské postupy, mimo jiné osm strategických postupů amerického teoretika Gerarda Vázqueze-Ayory, které jsou následující: transpozice, modulace, ekvivalence, adaptace, amplifikace, explicitace, vynechání a kompenzace (Knittlová, 2000: 14-15). Opírala jsem se ale i postupy, které uvádí sama Knittlová, především na rovině lexika. Překladatelské postupy budou rozebrány i s konkrétními příklady v následujících kapitolách, které popisují překladatelské problémy.

Překladatelské posuny jsem čerpala z díla Antona Popoviče *Teória umeleckého prekladu*, kde definuje čtyři typy překladatelských posunů – posun konstitutivní, který je podmíněn rozdíly mezi výchozím a cílovým jazykem, posun individuální, který je podmíněn překladatelovou volbou a idiolektem, posun tematický, rovněž nazván posun pragmatický, který se týká náhrady cizích reálií za reálie domácí, a posun negativní, čímž se rozumí chybné řešení (Popovič, 1975: 132). Konstitutivní posuny probíhaly zejména v rovině gramatické, kde bylo nutné provádět objektivní významové posuny kvůli systémové odlišnosti mezi jazyky. Individuální, subjektivní posuny probíhaly zejména v rovině lexikální, kde bylo často na výběr ze široké škály překladatelských řešení. K individuálním posunům docházelo i v rovině pragmatické, kde docházelo i k posunům tematickým. Pevně doufám, že k žádnému negativnímu posunu ve finální verzi vlastního překladu nedošlo.

5.1. Rovina lexikální

Největší překladatelské problémy jsem zaznamenala v rovině lexikální. V textu byla četná francouzská slova a slovní spojení, některá s vysvětlivkou či poznámkou pod čarou, některá zcela nepřeložená. Některá byla využita pouze pro efekt, jiná proto, že se jednalo o název dobové realie, která měla či nemusela mít anglický ekvivalent.

Zároveň bylo potřeba zachovat funkční styly textu, odborný i umělecký, a jazykové funkce – funkci referenční, která je v tomto případě funkcí dominantní, a dále funkci emotivní, která vyjadřuje postoj mluvčího a směřuje k vytvoření dojmu, jisté emoce (Jakobson, 1995: 78). Bylo tedy nutné nejen předat informace v co největší úplnosti, ale také zachovat četná obrazná vyjádření a literární prostředky, aby byl účinek na příjemce překladu ekvivalentní.

Zachovat styl textu není podle Levého zcela uskutečnitelný požadavek, lze ho ale zachovat například zachováním formálních prostředků předlohy. (Levý, 2012: 83) Důležité pro mě bylo zachovat důležité formální prvky, například rejstřík, stylotvorné prvky, například rétorické otázky, expresivní výrazy, literární prostředky, a jiné.

Zvláštní pozornost bych chtěla věnovat překladu názvu kapitoly, který byl pro mě nejsvízelnější.

Angry Aftermath: Back on Paris Time (O: 31)	Hořké následky: Návrat k pařížskému času (P: 6)
--	--

Původní znění titulku bylo *Nedozírně následky: Návrat k pařížskému času*. Mým prvotním cílem bylo zachovat aliteraci v první části, která má emotivní funkci, a zároveň podržet dobovou realii související s okamžikem, kdy němečtí okupanti přeřídili hodiny ve Francii na německý čas. Překlad první části titulku se nakonec ukázal jako příliš volný. Aliterace v češtině navíc není tak výrazným stylotvorným prostředkem, jako je tomu v angličtině, tudíž nebylo důležité ji v překladu zachovat. První část *Angry Aftermath* jsem se proto následně rozhodla přeložit významově ekvivalentnějším *Hořké následky*. Dále dochází k individuálnímu posunu při modulaci – téma je, alespoň v titulku, vnímáno z pohledu obětí, pro které následky byly hořké, spíše než v originále, který odkazuje na pachatele (Knittlová, 2000: 14). K posunu došlo, protože by ekvivalentní překlad neživotní entity *následky* příliš personifikoval, což je v češtině na rozdíl od angličtiny nezvyklé (Dušková, 2008: 87).

Co se týče dobových reálií, jsou často ponechány v anglickém textu francouzské výrazy. Ať už se jedná o názvy hnutí a organizací, např. FFI (Forces Françaises de l'Intérieur) (O: 37), o místní názvy, např. *Bois de Boulogne* (O: 43), o slangové a hovorové výrazy, např. *souris grises* (O: 34), nebo zkrátka jen o běžné výrazy z aktivní slovní zásoby, např. *merci* (O: 45). Bylo obtížné nalézt mezi francouzskými výrazy systém, který by se posléze dal ekvivalentně převést do českého překladu. Musela být brána v úvahu i znalost francouzštiny a francouzských reálií u českého příjemce. Klíčové bylo definovat, které výrazy přeložit do češtiny a francouzský výraz eliminovat, a které naopak nechat nepřeložené, tedy ponechat francouzský výraz v českém textu, a využít vnitřní vysvětlivky, závorky, či poznámky pod čarou.

Francouzské výrazy jsem překládala do češtiny v případech, kdy existoval všeobecně známý český ekvivalent, anebo v textu nebylo patrné, že by ponechání francouzského výrazu mělo zásadní stylotvorný význam.

Bois de Boulogne (O: 43)	Bouloňský lesík (P: 13)
Institut-dentaire Georges-Eastmann (O: 41)	Stomatologický ústav Georgese Eastmanna (P: 11)
Résistants (O: 42)	Odbojáři (P: 12)

V anglickém originále jsou místní názvy ve francouzštině nepřeložené buď proto, že nemají oficiální anglický překlad (v případě *Stomatologického ústavu Georgese Eastmanna*), anebo je francouzský název v angličtině zaveden (v případě *Bouloňského lesíku*, v angličtině je sice ekvivalentně překládán jako *Boulogne woodland*, ale francouzský název je všeobecně znám). V případě slova *résistants* je brán v potaz společný latinský základ *resistentia* francouzského slova *résistance* a anglického *resistance*. V češtině tato vazba není, tudíž je vhodné překládat francouzské výrazy do češtiny.

Dalším výrazným stylistickým prvkem textu byla krátká slovní spojení či jednotlivá slova, která jsou všeobecně známá, a která měla v textu emotivní funkci. Pro koherenci textu jsem ale tyto výrazy rovněž ekvivalentně přeložila do češtiny.

Immediately the woman rose to offer him her seat, which he took with a slight smile and a merci . (O: 45)	Dáma ihned vstala a nabídla mu své místo k sezení, které přijal s mírným úsměvem a poděkováním . (P: 14)
„Françoise, c'est moi! “ (O: 47)	„Françoisi, to jsem já! “ (P: 15)

Pak ale nastaly případy, kdy jsem francouzské výrazy v překladu ponechala. Až na absolutní výjimky jsem ale využila vysvětlivku, ať už přímo v textu, nebo v závorce, nebo pod čarou.

Francouzský výraz jsem v textu ponechala pouze v případě slovního spojení *joie de vivre*, které je běžně využíváno i v českém jazyce (O: 37, P: 9).

Případy, kdy jsem využila vysvětlivku v závorce, a kdy byla závorka přítomna i v originále, často potřebovaly pro amerického i českého příjemce explicitaci (Knittlová, 2000: 15). Jednalo se totiž o reálie, které nejsou ani americkému, ani českému příjemci známé. Pro vyšší přesnost jsem v případech, kdy se jednalo o hnutí či organizaci, která měla zkratku či abreviaci, ponechala v textu i onu zkratku či abreviaci. Pro lepší orientaci v textu jsem zvýraznila výraz, který bude využit v textu nadále.

Franc-tireurs et partisans (FTP), an armed branch of the Communist Party (O: 40)	FTP (<i>Francs-Tireurs et Partisans</i> , ozbrojená jednotka patřící ke komunistické straně, dále FTP) (P: 11)
La guerre des toits (the rooftop war) (O: 38)	<i>La guerre des toits</i> (střešní válka) (P: 10)

Pak byly případy, kdy jsem se rozhodla pro explikaci (Knittlová, 2000: 14) a využila vysvětlivku v závorce, byť v originále přítomna nebyla. Jednalo se o reálie, které by českému příjemci nemusely být automaticky známy.

Conseil national de la Résistance (O: 39)	<i>Conseil national de la Résistance</i> (Národní rada hnutí odporu, dále CNR) (P: 11)
---	--

V některých případech jsem kromě ekvivalentního českého překladu přidala i vnitřní vysvětlivku, došlo tím pádem k amplifikaci (Knittlová, 2000: 15).

Collaboration horizontale (O: 33)	tzv. <i>collaboration horizontale</i> (horizontální kolaboraci, sexuální styk s nepřítelem) (P: 11)
No one has ever cited a case of a man who slept with one of the souris grises , the German women who had accompanied the Occupation bureaucracy. (O: 34)	Nikdo nikdy neodkázal na případ muže, který by spal s jednou ze <i>souris grises</i> (šedé myšky, Francouzi tak přezdívali německým vojákům, které doprovázely německé úředníky okupační správy) (P: 8)

Vysvětlivku jsem dodala i u místních názvů, které neměly zavedený český ekvivalent, došlo tím pádem opět k amplifikaci (Knittlová, 2000: 15).

Porte Maillot (O: 43)	Stanice metra Porte Maillot (P: 13)
Saint-Germain-des-Prés (O: 46)	Čtvrť Saint-Germain-des-Prés (P: 15)

Pro ještě větší přehlednost jsem všechny francouzské výrazy, s vysvětlivkou i bez vysvětlivky, uvedla v překladu kurzívou. Výjimku tvoří nepřeložené místní názvy.

Zásadní otázku jsem si kladla u přechylování a nepřechylování ženských jmen. Nakonec jsem se rozhodla pro větší přehlednost pro českého příjemce ženská jména přechylovat. V textu se výrazně vyskytuje jen jedno ženské jméno – *Marguerite Durasová*. Přechýlené příjmení je v českém kontextu dobře známé, tudíž bylo přechýlení vhodnější než originál *Marguerite Duras*.

Mezi další výrazné stylové prvky patřila obrazná vyjádření, která napomáhají emotivní funkci textu. Nejvýraznějším obrazným vyjádřením v textu je metafora Marguerite Durasové, která přirovnává Paříž po osvobození k *black ditch*, což by se dalo přeložit jako *černá jáma*. Jedná se ale o úryvek z jejích memoárů, které mají oficiální český překlad. Anna Kareninová-Fureková, která memoáry přeložila, překládá *black ditch* jako *černý příkop* a překlad tohoto výrazu jsem převedla i do vlastního překladu, překladatelku samozřejmě cituji.

Mezi další obrazná vyjádření patří anglická ustálená slovní spojení, jejichž význam bylo nutné zachovat, ale muselo se mi myslet i na koherenci textu a míru expresivity. Bylo důležité zachovat konotační složku textu (Knittlová, 2000: 57) i za cenu toho, že byl text přeložen neekvivalentně a došlo k individuálnímu překladatelskému posunu (Popovič, 1975: 132).

To add insult to injury , prostitutes who had provided their services to the Germans were not, in most cases, shorn. (O: 35)	Většina prostitutek, které Němcům poskytly své služby, se trestu vyhnula, což bylo další solí v ráně . (P: 8)
---	--

V případech přirovnání jsem se pokoušela překládat co neekvivalentněji, s důrazem na zachování estetického účinku na příjemce.

Almost like a mirror reflection , behavior was the same, only the objects of punishment had changed. (O: 44)	Chování obyvatel bylo zrcadlové , jen tresty teď dopadaly na jiné hlavy. (P: 13)
A walking skeleton had just mounted the steps to board. (O: 45)	Právě nastoupil oživlý kostlivec . (P: 14)

Vyšší expresivity textu je dosaženo ironií, které je často docíleno uvozovkami. Uvozovky jsem se proto rozhodla převést i do překladu, aby vyšel najevo názor autora. Uvozovkami často dává najevo své pohoršení nad historickými událostmi.

Women and girls were dragged from their homes and places of work, sometimes a “ trial ” would be held, but generally crowd justice was immediately inflicted. (O: 33)	Ženy a dívky byly vyvlečeny ze svých domovů a pracovišť, občas se konal „ soud “, ale dav spíše vykonal okamžitou spravedlnost. (P: 7)
--	---

Ironie je často jemnější, v překladu jsem ironii intenzifikovala (Knittlová, 2000: 65).

“After the Liberation,” he brilliantly observed , “formalities are infinitely more complex than under the Occupation.” (O: 44)	„Po osvobození jsou formality neskonale složitější než za okupace,“ poznámekl vsutku trefně . (P: 7)
---	---

Emotivnost textu je dále podpořena explicitními popisy, které vykreslují drsnou atmosféru města po osvobození. Pokoušela jsem se překládat co nejkvivalentněji, aby byl zachován estetický účinek na čtenáře.

The smear of his carcass on the pavement caused a combination of revulsion and a perverse sense of retribution . (O: 37)	Rozmáznutá mrtvola na chodníku vyvolala znechucení a perverzní pocit odplaty . (P: 10)
---	--

V originálním textu jsou přítomna kompozita, která jsem vyjádřila rozvitým větným členem (Dušková, 1994: 19).

Well-dressed, middle-aged woman. (O: 45)	Dobře oblečená dáma středního věku . (P: 14)
---	---

Zajímavý případ nastal u překládání slova *scapegoating*, které by se dalo jednoduše přeložit jako *hledání obětního beránka*, což by byl překladatelský posun konstituční. Rozhodla jsem se ale pro individuální posun, protože se v textu mluví o hledání onoho obětního beránka mezi ženami, přeložila jsem výraz neekvivalentním, explicitnějším, ale překladu svědčícím výrazem *hon na čarodějnice* (O: 37, P: 9).

5.2. Rovina gramatická

Na rovině gramatické bylo nutné brát v úvahu systémovou odlišnost anglického a českého jazyka. Nejdůležitější bylo se vypořádat s vysokou nominální tendencí v anglickém originále a převést text věrně do češtiny, která má tendenci verbální. Také bylo potřeba omezit časté trpné konstrukce. Rovněž byla klíčová práce s polovětnými vazbami, které bylo v českém překladu nutno nahradit vhodnějšími konstrukcemi a s větnou stavbou, která se v angličtině a češtině výrazně liší. A v neposlední řadě bylo potřeba pracovat s převodem souvětí a jednoduchých vět.

Angličtina má na rozdíl od češtiny velkou nominální tendenci, což znamená, že se na výstavbě textu často podílejí jména, ať už substantiva či adjektiva. Naopak čeština je jazyk verbální, stojí na verbech (Dušková, 2008: 542). Při doslovných překladech z angličtiny do češtiny mohou vzniknout dlouhé výčty, které jsou pro češtinu nepřírodní. Aby text plynul co nejpřírodněji, rozhodla jsem se v případech překladu nominálních konstrukcí o substituci, kdy jsem substantiva a adjektiva nahrazovala jinými slovními druhy, aniž došlo k zásadní změně sdělení (Knittlová, 2000: 14). Docházelo zde zejména ke konstitutivním, objektivním posunům (Popovič, 1975: 132).

...when a society moves violently from a period of forced quiescence to find itself immediately free to express years of repressed anger . (O: 38)	... při násilném společenském přechodu mezi stádiem nuceného klidu a okamžité svobody projevu po letech, kdy lidé museli potlačovat hněv . (P: 10)
--	--

Nominální konstrukce měly často podobu polovětných vazeb, které jsou v angličtině přirozené (Dušková, 2008: 542), ale v českém překladu mohou být řešeny vedlejšími větami.

Looking for marksmen , the city's eyes were turned to the typically low and uneven roofs and high windows of apartment houses. (O: 38)	Když obyvatelé hledali odstřelovače , hledali je na nízkých a nerovných střechách a ve vysokých oknech bytových domů. (P: 10)
---	--

Pro angličtinu jsou rovněž typické trpné konstrukce, které jsou v češtině méně časté, poněvadž mají anglická a česká slovesa různou povahu tranzitivnosti (Dušková, 2008: 250). Bylo proto nutné je, kde možno, nahradit aktivem.

Women and girls were dragged from their homes and places of work, sometimes a „trial“ would be held, but generally crowd justice was immediately inflicted. (O: 33)	Ženy a dívky byly vyvlečeny ze svých domovů a pracovišť, občas se konal „soud“, ale dav spíše vykonal okamžitou spravedlnost. (P: 7)
--	---

Angličtina má pevný slovosled, leč čeština jej má v souladu s aktuálním členěním větným volnější. Zde mi tedy byla dopřána volnost pro proměnu pořadí větných členů ku prospěchu koherence textu.

No one knows exactly how the disorganized violence began but this much is clear: there was a convulsion, almost an orgasm (the word was often used to describe the phenomenon) of retribution that took over the city in those first weeks of „freedom“ . (O: 32)	Jak násilí a chaos započaly, nikdo přesně neví , ale jisté je jedno: byly dílem křeče, téměř orgasmu odplaty, jak je tento fenomén často popisován, která město v prvních týdnech „svobody“ ovládla . (P: 6)
---	--

Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.2.5. *Větná struktura*, autor v originále střídá dlouhá souvětí s krátkými vypointovanými větami jednoduchými. Dlouhá souvětí měla často podobu výčtů, v češtině by bylo ale zachování celého souvětí pro text nepřehledné, tudíž bylo mnohdy vhodnější souvětí rozdělit do dvou významových celků.

Based often on surmise, or personal jealousy, or bad information, these accusations nonetheless served to bring many French men and women to „justice“ before kangaroo courts that were set up on street corners, on truck beds, on specially built platforms, in public gardens, in cafés, in back rooms, and in quickly emptied offices throughout the city. (O: 37)	Obvinění byla sice často založena na domněnkách, osobní závisti nebo mýlkách, ale kvůli nim mnoho Francouzů a Francouzek „dostihla spravedlnost“. // Tato spravedlnost měla často podobu vykonstruovaných procesů, které se odehrávaly na rozích ulic, korbách aut, příležitostně postavených tribunách, ve veřejných zahradách, v kavárnách, v zadních pokojích a v narychlo vystěhovaných kancelářích po celém městě. (P: 9)
--	--

Naopak jednoduché věty byly pro větší plynulost textu propojeny s dalšími jednoduchými větami v delší významový celek.

Prisoners of war were making their way back home. As well as those who had been deported for political, racial, or economic reasons were, almost overnight, revisiting liberated Paris. (O: 45)	Váleční zajatci se vraceli do osvobozené Paříže, stejně jako ti, kteří byli prakticky přes noc z politických, rasových nebo ekonomických důvodů deportováni. (P: 14)
---	--

5.3. Rovina pragmatická

Nejvýraznější pragmatický posun v textu nastal v jeho přesměrování na českého příjemce. Původní text je jasně zamýšlen pro amerického příjemce, volby reálií a jejich případné dovysvětlování dojem posiluje. Překlad je ale pro českého příjemce, tudíž s ním muselo být podle toho zacházeno. Tyto překladatelské problémy jsem povětšinou řešila ekvivalentním překladem, přidáváním informace, vypuštěním informace či analogií (Knittlová: 2000, 81).

V některých úsecích byly reference ke Spojeným státům ponechány, protože neexistovala žádná vhodná analogie, například v úseku, kdy jsou události v Paříži přirovnávány k lynčům na americkém Jihu. Lynč je navíc historickou událostí, která je příjemci s největší pravděpodobností známa.

One cannot but think of similar publications and postcards of the lynchings that took place in the United States, especially in the South, in the 1910s, 1920s, and 1930s. (O: 34-35)	Není možno si nevzpomenout na obdobné publikace a pohlednice zobrazující lynče na americkém Jihu v desátých, dvacátých a třicátých letech minulého století. (P: 8)
---	--

V některých případech došlo k vypuštění informace (Knittlová, 2000: 82).

One of those waiting was Marguerite Duras, the novelist (Americans know her best as the author of <i>The Lover</i>) and member of the Resistance. (O: 46)	Jednou z čekajících byla i spisovatelka a odbojářka Marguerite Durasová, známá díky svému románu <i>Milenec</i> . (P: 14)
--	--

Český příjemce ale nemusí nutně být obeznámen s reáliemi, které jsou známé americkému příjemci, proto došlo k přidání informace (Knittlová, 2000: 82). Zároveň jsem adjektivum *inimitable* v překladu nahradila obecnějším adjektivem *slavná*, aby nedošlo ke zmatení příjemce, který se s největší pravděpodobností nevyzná v konkrétních korespondentkách časopisu *The New Yorker*, na rozdíl od amerického příjemce.

The inimitable Paris correspondent for <i>The New Yorker</i> ... (O: 45)	Slavná pařížská korespondentka pro časopis <i>The New Yorker</i> ... (P: 14)
---	--

V originálním textu se nacházely číslovky, které bylo možno přeložit ekvivalentně, ale tvarem, který se v českém kontextu nepoužívá. Jednalo se o tvar *dozens of people*, který bylo možné přeložit jako *tucty lidí*, ale který jsem s ohledem na kontext přeložila jako *desítky lidí*. Jednalo se o substituci analogií, který je při překladu nejčastější u měrných jednotek, které se v únosných mezích přepočítávají tak, aby nenarušily ráz textu, a přitom dostatečně informovaly adresáta (Knittlová, 2000: 82). Speciální případ nastal u věty: *More than two dozen of them were so murdered*. Zde se jedná o specifický počet mrtvých, tudíž jse tvar *two dozen* přeložila jako *nejméně pětadvacet (osob)* (O: 41, P: 12).

Zvláštní pozornost jsem věnovala překladu citací z beletristických textů. Nejvýrazněji jsou citovány dvě díla, obojí memoáry – *Bataillonnes de la jeunesse* (Prapory mládí) a *La Douleur* (Bolest).

První dílo je dostupné pouze ve francouzštině, citace v textu jsou vlastním překladem autora. Druhé dílo je dostupné v anglickém i českém překladu. V případě dostupnosti českého překladu je uvedena v poznámce kromě bibliografických údajů i překladatelka, v případě prvních memoárů je zvláště zřejmé, že jde o můj vlastní překlad, aby si příjemce text v češtině zbytečně nedohledával.

6. Závěr

V bakalářské práci jsem se věnovala překladu desáté kapitoly knihy profesora Ronalda C. Rosbottoma s názvem *When Paris Went Dark*. Kapitola s názvem *Angry Aftermath – Back on Paris Time* pojednávala o událostech po osvobození Paříže.

Text jsem si zvolila nejen pro svůj zájem o téma, ale také pro možnost kreativního překladatelského přístupu. Překlad jsem podrobila analýze dle modelu Christiane Nord. Dále jsem definovala překladatelské problémy ve třech rovinách: rovině lexikální a stylistické, rovině syntaktické a gramatické a rovině pragmatické a použila vhodné překladatelské posuny a postupy.

Překlad textu pro mě byl zajímavou zkušeností. S takto komplexním žánrem jsem se dosud neseťkala a hluboký zájem o téma zpočátku vskutku nestačil. Narazila jsem na mnohá úskalí, ale věřím, že je výsledek pro českého příjemce nakonec uspokojivý.

Chapter Ten

Angry Aftermath — Back
on Paris Time

*The putting right of France, [spiritually and] economically,
did not happen as rapidly as we would have hoped.*

—Jacques Spitz^f

Rediscovering Purity

The immediate responses to the liberation of Paris from its heavy-handed Occupiers were not pretty. At least temporarily, Parisians of all classes and political ideologies took on the same demeanor as their former oppressors. What happened during the few weeks following the hasty departure of the Germans does no honor to the liberators or to the liberated. The hysteria—there is no other term that comes to mind—that took over the crowds of Parisians as they saw the tanks, Jeeps, and uniforms, first of Leclerc's Second Armored Division and then of the American divisions that followed them, was uncontrollable. Along with joyful release, there was a much darker side of uncontrolled mob behavior. Soon large cohorts of German soldiers, still in uniform, hands raised, were being paraded around the city. Protected by French irregulars, American troops, and French soldiers, they were still jeered at, spat on, targeted with rotten vegetables (though not many; Paris was still hungry), and harder objects. Suddenly, the excitement was invaded by a sense of paranoia and hatred that could not wait for the new

authorities to calm. For a few weeks, there was literally blood in the streets, as episodes of violence became more unpredictable, more public, and more arbitrary than they had even been while the Germans were running the city.

No one knows exactly how the disorganized violence began, but this much is clear: there was a convulsion, almost an orgasm (the word was used often to describe the phenomenon) of retribution that took over the city in those first few weeks of "freedom." Again, estimates vary, but perhaps in the vicinity of ten thousand Parisians, mostly men and some women, were victims of rapid and frequently fatal justice in the year following the D-day invasion. These judgments and executions were carried out by members of the FFI, the official Resistance army, and members of the informal, self-appointed resistance as well as by vengeful neighbors and competitors. The last gasps of the Vichy Milice were responsible as well for sudden retributive murders until they were finally eradicated a few days after the Germans had escaped. Even before the last Germans had left the city, gangs of official and unofficial armed men began to knock on doors, seeking someone to punish—anyone—even, in a few cases, those who had themselves resisted the German Occupier.

With the signs of liberation finally appearing, the desire to find scapegoats to remove the feelings of guilt and anger that had dominated the four years of Occupation and the five years of the nation's military humiliation was too strong to repress. The first *public* victims of this effort to "recreate a patriotic virginity"² were women suspected of having consorted in some inappropriately intimate way with German personnel. But men were vulnerable as well, for the newly dominant forces for order sought to exculpate themselves and their city from blame for their failure to expel the enemy over the course of four years. The difference was that men were often shot behind closed doors, or off in the woods, or even in their homes, while women had their heads shaved in public. The shaving of women's heads—which was often accompanied by the defilement of their bodies—was immediately photographed and distributed by most of the world's primary news organizations.

A generally held belief is that more than twenty thousand women throughout France, ages sixteen and older, were so “shorn” between late 1943 and early 1946 in retaliation for *collaboration horizontale* with members of the German forces. But recent studies have corrected this assumption; archival research has revealed that only about 47 percent of the punished were specifically accused of sleeping with the enemy. The rest were women betrayed, more often than not, by their female peers because they had worked with or served the Germans, because they had ended the war a bit better off than their compatriots, or because they had in other ways insulted common mores, affective and otherwise. Local jealousies and attempts at redirecting attention from some who were guiltier were often behind accusations of lack of fidelity to imprisoned husbands and other excuses for punishment.

Women and girls were dragged from their homes and places of work; sometimes a “trial” would be held, but generally crowd justice was immediately inflicted. Rarely did relatives try to stop the violence to their aunts, cousins, sisters, and even mothers. Frequently children

Scapegoats. (Bundesarchiv)

would be made to stand by as their mothers were shorn and branded (generally with ink or charcoal, but occasionally actual torture was used to make them pay for their purported crimes, e.g., *all* body hair would be cut or even burned off). After being shorn, they were marched through the streets of their communities, some even carrying the babies that might have been the result of their *collaboration horizontale*. We should remember that hairstyles in those days featured long tresses, not bobbed cuts; the sight of piles of hair lying at the feet of women who had had no defenders was the result.

The furor of a hysterical and still apprehensive population did not waste time or energy on details. On the gates leading to the city hall of the 18th arrondissement, dozens of "scalps" were hung, sending a message to all who might have even thought about collaborating that their turn might be next. Of course, "collaboration" was then and would remain a nebulous designator; where did "accommodation" end and "collaboration" begin? As we have seen, men suffered as well but were not as publicly humiliated. (One writer has suggested that the shorn women should not have complained: better to have your hair cut off than to be shot in the back in a dark alley.)

Women may have been denounced for the most part by other women, but it was mainly men who did the "shearing" (though women did participate here and there).^{*} There is no record of a man having been publicly shaved. No one has ever cited a case of a man who slept with one of the *souris grises*, the German women who had accompanied the Occupation bureaucracy. That most of these punishments were done in public spoke to the community's felt need to exorcise the *souillure* (filthy stain) that had besmirched French honor. In fact it was the very publicity of the event that was a major desideratum of those who were doing the punishing. Thousands of photographs were taken, posted, printed in newly liberated newspapers, and shared among friends. One cannot but think of similar publications and postcards of

^{*} *Tondre* is the French term for "shearing" and refers mainly, as does the English word, to the shaving of wool from sheep. It can also mean "mowing," as a lawn. Those shaved are called the *tondus*, or "sheared women."

the lynchings that took place in the United States, especially in the South, in the 1910s, 1920s, and 1930s.

We have seen throughout this work how prominent Parisiennes were in daily life during the Occupation of their city. Throughout it all, many of them had tried to maintain an aura of self-possession in their dress and comportment. Germans remarked on the style these citizens maintained, even amid shortages of fabric, leather, and other fashion material. Shortages in chemicals meant that the exquisite attention they had given to their hair was also limited, so many began wearing turbans, with a few locks showing, in order to cover the listless tresses that shortages had forced on them. Then the poor women who had their heads shorn began to wear turbans, too, and that more benign fashion statement quickly disappeared from the streets of Europe's fashion capital. But a terrible coincidence soon occurred: women returning from Ravensbrück and other detention camps, or from work in Germany, appeared with *their* heads shaved, a common remedy for removing typhus-carrying lice. Soon they adopted the turban, not knowing at first that the headpiece had become the sign of a "shorn" woman. Many, many incidents of misidentification further confused the Parisians as they tried to put upright a world that had been turned upside down and inside out. (One person who kept wearing the turban as a fashion statement was Simone de Beauvoir, but we do not know whether she did so in solidarity with her sisters or for convenience.) Women had worked bravely in the Resistance; they had kept the home front in some sort of order; they, for the most part, had stayed faithful to their imprisoned husbands and lovers. But none of these activities was enough to protect many from a blindly vengeful public during the impossibly chaotic months after the liberation of their city and their nation.

To add insult to injury, prostitutes who had provided their services to the Germans were not, in most cases, shorn. Another piece of masculine sophistry protected them: they were, after all, only doing what they were intended to do. Prostitution was legal in France, and during the Occupation there were more than thirty bordellos designated for Germans; it is further estimated that there were about one hundred

thousand “underground” women and girls who regularly sold their favors to French and to Germans, the aura of commerce protecting them from accusation and retribution.* They had not “betrayed” French men. This sort of ethical parsing defined the events, along with a sense that some sort of spectacle, of communal bonding, was needed immediately to end the potential civil war that threatened France. The fact that this bonding had to occur around the humiliation of women continues to embarrass French collective memory.

Without delving too deeply into communal psychology, one can venture that these events were definitely aimed at putting women “back in their place.” The Vichy government had tried imposing a system of “family values” on French women, but without much success, given the need the country had for female labor and ingenuity during the Occupation. True, as the war wound down, Colonel Rol had offered that without women in the Resistance as many as half its accomplishments would have been impossible. His adjutant, Albert Ouzoulias, wrote in his history of the *Bataillons de la jeunesse* that “during the insurrection, just as during much of the Resistance, [women] played an irreplaceable role.”³ They were brilliant administrators and exceptional liaisons between separated groups; they rode bicycles for hundreds of kilometers, often under fire. They helped build barricades, worked as nurses, and coordinated efforts to assist those who were fighting.

They organized the new life born of the insurrection; they concentrated their attention on the most difficult problems, such as the nourishment of children and of those unable to fend for themselves. . . . Their civil rights [e.g., the right to vote] were not given to them; they won them in the Resistance and in the

* Immediately after the war, in 1946, the Fourth Republic voted to outlaw prostitution. *Maisons closes*, or bordellos, disappeared from the Parisian cityscape. The explanations for this act range all over the political and moral spectrum, but the effect, of course, was predictable: legal prostitution just became illegal prostitution. Coincidentally, French women won the right to vote from the provisional government in the spring of 1944 and were first able to exercise it in 1945. These two “positive,” pro-women initiatives fell on either side of the *tonnes*, that is, the public haircuttings.

struggles for Liberation. No one can take away what we owe them for the Liberation.⁴

The FFI itself tried to stop the *tontes*, calling them illegal. Yet France needed to reassume, and quickly, its virility, and the most symbolic way of doing that was to remind everyone that the disasters it had undergone had been the fault of women who had had sexual relations with the Occupier. Paris, the center of fashion, feminine style, and beauty, became for a brief period a center of misogynist scapegoating.

American, Canadian, and British soldiers, especially, found the practice repugnant, and at times they would interfere to protect the victims; we have reports, letters, and interviews with them in which they show how much respect they had lost for the French. All this soon pushed the practice and its recording onto a back burner as the French tried to regain the moral upper hand by reminding the world that Paris was free and was putting itself back together with special attention to a resuscitated *joie de vivre*. The vehemence that had appeared in newspaper reports, gleefully accompanied by photographs of embarrassed women, began to fade into a general list of excuses, a common response during those chaotic days. Once the visceral need for some sort of justice had been sated, there generally followed an immediate feeling of guilt or embarrassment.

Despite de Gaulle's very serious efforts to bring order quickly to the city, chaos was unavoidable, for the civil war that had been smoldering persistently just below the surface of the French polity needed only a spark to become a conflagration. Numbers are contradictory, but we know that hundreds of summary executions were carried out in Paris, while the same sort of denunciations that had peppered the years of the Occupation continued. Based often on surmise, or personal jealousy, or bad information, these accusations nonetheless served to bring many French men and women to "justice" before kangaroo courts that were set up on street corners, on truck beds, on specially built platforms, in public gardens, in cafés, in back rooms, and in quickly emptied offices throughout the city. No one knows exactly how many were involved in these countless expressions of repressed anger, guilt, and a deep

belief that justice must be had. The effects of this period of *épuration* (purification), which had begun in October of 1943 in Corsica, the first French *département* to be liberated, still resonate in Parisian memory. Memoirs, fiction, and essays that appeared right after the Liberation often describe a disoriented population caught up in the social and political dislocation that defines any postwar society.

That this urge to rehabilitate French virility and honor was visited on the bodies of women has been much studied by sociologists and historians. Despite the successes the Free French forces enjoyed on the battlefield up until the final defeat of Germany, and despite their participation in the liberation of Paris and other towns, many who had lived through the debacle of 1940 had not forgotten their army's pathetic defeat. More than a million French soldiers were still in the hands of the Germans, and though they would begin trickling home soon, their neutralization by a more powerful army still rankled. One historian has referred to these embarrassing events as a "rite of passage," necessary when a society moves violently from a period of forced quiescence to find itself immediately free to express years of repressed anger.⁵ Yet it was only around the turn of the twenty-first century that major analyses of the events began to correct hoary assumptions—assumptions that tended to protect those who acted illegally, vindictively, and spontaneously after the evacuation of the Germans from French cities and eventually from French soil.

One of the earliest rumors that took hold in Paris while the tanks were rolling in to liberate the city was that members of the Vichy Milice and die-hard German defenders were firing on civilians as well as on armed troops from the rooftops. Looking for marksmen, the city's eyes were turned to the typically low and uneven roofs and high windows of apartment houses. Though there were definitely examples of such activity, *la guerre des toits* (the rooftop war) became a formidable myth that persisted for a month after the liberation of the city. The first civilians targeted by vengeful "liberators" were often those suspected of being on the rooftops taking shots at the celebrants. There are a few eyewitness accounts of what happened at first to those who, for whatever reason, were seen as having not been celebratory enough in

welcoming the city's liberators or who had the misfortune to live on one of a building's top floors, especially in southern Paris, where the first French soldiers were welcomed.

A witness tells a tale that matches in horror all that had happened in the city during the Occupation: an innocent man went to his balcony with a telescope to look across the rooftops and down at the victorious Allied troops. All of a sudden, someone in the street looked up and yelled: "There's one of them, with a rifle. He's shooting at us!" Quickly, young armed men, wearing their FFI armbands, rushed up to the building's top floor, burst in, but found no weapons. No matter. They forced the bystander down the stairs; he, and some of his neighbors, pleaded with the gang, telling them that he had hidden Jews as well as downed pilots and had been active in his neighborhood resistance, but the lust to find enemies to bring to justice prevailed. When the group reached the street, other neighbors and bystanders grabbed the poor man, lifted him, and threw him under the treads of the advancing Sherman tanks. The smear of his carcass on the pavement caused a combination of revulsion and a perverse sense of retribution. Embarrassed, the crowd turned and walked away.

The Conseil national de la Résistance, under the general standard of the loosely Gaullist FFI, had been coordinating resistance activities since mid-1943. Coordination was the order of the day. The Communist militant Henri Tanguy (Colonel Rol) was in fact the commander of the FFI in the *département* of the Seine, which included Paris and its immediate environs.* He had been selected by the Gaullist forces to lead the Parisian secret army because of his extensive combat experience in Spain and during the war. A leader respected by all sides, he nonetheless could not stop the freewheeling, unpredictable, and violent acts of retribution that took over the city for about a month after the Liberation. What made his job more difficult was that many young hoodlums, looters, and even pro-fascists had taken on the aura of being "freedom fighters." Gangs quickly formed all over the city, and for a variety of often contradictory reasons—ideological, personal,

* In the early 1970s, Tanguy would legally change his name to Rol-Tanguy.

pecuniary, and to create camouflage for previous sins of collaboration — there was “blood in the city” for the two months following the departure of the Germans.* Among the first to “purify” their ranks were the police, who used accusations, quick judgments, and executions—as well as frequent attempts at hiding their own members’ histories of cooperation and collaboration—as acts of retribution. Soon the camaraderie that had defined the Resistance began to fray, then tear, as Communists, Gaullists, and even some former Vichy supporters began to struggle for power in the new government. Not only did these groups quarrel with each other, they often had internecine disputes as everyone sought political purity. Communist turned on Communist; former Vichy bureaucrats denounced each other; and Gaullists who had spent the war abroad nervously watched those who had been fighting on French soil. The FFI and Gaullist leadership immediately tried to compel these groups to cooperate, to surrender arms, to stop the arbitrary arrests, punishments, and executions. But they were initially unsuccessful, and the “false FFI” men continued to engage in blackmail, armed robbery, swindles, and other “normal” crimes.

“Kill All the Bastards!”

With the Liberation, the most innocuous places in Paris became, as they had under the Occupation, sinister. A commandeered dental school in a lower-middle-class arrondissement is one example. There, for about two weeks, the *Franc-tireurs et partisans* (FTP), an armed branch of the Communist Party, mirrored what the Gestapo had done for the previous four years. Individuals were arrested—or, rather, rounded up—for a variety of unclear reasons: being in the wrong place at the wrong time, being suspected collaborators (whatever that meant at the time), being on the wrong side of the Communist Party, or being on the wrong side *within* the party. Whatever. A further manifestation of the scapegoating was even more violent, though it remains one of the least understood events in histories of the period after the Liberation. No photographs were taken; public humiliation was not part of the terror; all was done in private, and the evidence, the cadavers of the

victims, was thrown into the Seine, which threw them back on shore over the course of the following two months.

The Institut dentaire George-Eastman, in the 13th arrondissement, had served as a German hospital for the entire Occupation. Once evacuated by Hitler's troops, it provided an excellent, well-protected building in which acts of retribution against one's enemies could be carried out without public knowledge. FTP members tied the hands of each victim with the same type of cord they used to hang a large limestone cobblestone around the murdered victim's neck before disposing of them in the Seine. It turns out that these stones would not be heavy enough to keep the corpses under water; most of the cadavers, fished from the Seine by the police, had signs of having been tortured before being shot. At first officials thought these were among the final victims of the Gestapo, furious at having to give up Paris. But soon the word spread that they were considered to be enemies of the Communist Party. Old scores had been settled; retributive vengeance had been imposed; an appropriation of judgment had given the party members a sense of ethical superiority over those who were already negotiating with collaborators to remake the city. Up until late December of 1944, bodies would be found, with the signature method of disposal, as if those who did the deed wanted their actions to be recognized and thought about. The whole story is still not known, though recently historians have provided us with much more information about this month of terror: dozens of individuals were picked up, brought to the Institut dentaire, and tortured. More than two dozen of them were so murdered.⁷ The victims seemed to have been chosen at random—subjects of rumor, envy, personal grudges, and differing views of what constituted collaboration. Concierges who had been seen scrubbing off anti-Vichy and anti-German graffiti (which they were required to do), café owners and waiters who some thought too close to the Occupier, anti-Communists, pacifists, reputed mistresses of Germans: no one seemed safe once the attention of a vengeful FTP eye was turned on him or her.*

* Later, halfhearted efforts were made to find out exactly which specific group was responsible for the murders at the Institut dentaire, but to little avail. The FFI insisted it had never given orders to the FTP for this sort of *rafle* and imposition of casual justice; the

One of the most touching stories concerns a park monitor in late middle age who had been caught up in an FTP assassination attempt a year earlier. In August of 1943, an FTP team had plotted to kill an important German officer in the Parc Monceau, beautifully situated in the heart of the luxurious 8th arrondissement. A partisan fired and hit the major in the thigh, who immediately started to yell in excellent French that he had been attacked. A fifty-one-year-old park guard, Gustave Trabis, having use of only his left hand because of a World War I injury, ran to the wounded German's aid and grabbed at the assailant's bicycle; the shooter managed to escape without having finished the job of killing the major. Sadly for the unfortunate park monitor, the Vichy-controlled press made a big deal of his effort, something he later regretted when he learned that a Paris resistance group had carried out the attack. Nevertheless, he was arrested a year later by the outlier group of *résistants*, tortured, and killed with a blow to the head. His body, like those of the others, was thrown into the Seine. The FTP and other groups were especially diligent at finding Parisians who had impeded *résistants* while carrying out their missions. Instinctively, many bystanders would help police officers apprehend those whom they thought were common thieves. But their names were often written down, and many paid with severe punishments during this interregnum of terror that besmirched the exultation and relief of the Liberation.

But those actions against those seen to have collaborated with, or at least cooperated with, the Occupier were carried out haphazardly. Marcel Jouhandeau was a minor author and a minor collaborator who had written a few anti-Semitic pieces and one pro-Vichy article early in the war. He left a diary that describes the anxiety with which he lived for about six months after the Liberation. Jouhandeau, like many others considered to have been too cozy with the Occupiers (and we must keep in mind that the French had not yet decided exactly what

FTP, supported by the Communist Party, insisted that it had had authority from the FFI—though Colonel Rol always denied it. Besides, the FTP asserted, the ones who were killed deserved it, all of them being unpatriotic Frenchmen—that is, *selonads* (bastards).

collaboration entailed, so almost any interaction with the Germans could have been so designated), had already received little coffins in the mail as well as ominous telephone calls ("We know who you are and where you live"). His wife, Elise, was always on the verge of hysteria, and these insistent reminders that they had been perhaps living too well during the Occupation only added to the couple's fright. The Jouhandeau did live in one of the most chic quarters, the 17th arrondissement, near the Bois de Boulogne and the Porte Maillot, a major German strongpoint. As the citizens of Paris became more emboldened, and as the Germans were obviously abandoning the city, Jouhandeau noticed that he was being watched more and more by passersby. He had friends in the literary world who were in the Resistance, and many promised to protect him, but on a day-by-day basis he felt increasingly vulnerable.

One morning during the Liberation, he learned that his name had been put on a list of collaborators who were to be rounded up. For more than thirty days after the Germans had left, Jouhandeau and his wife moved from friend to friend, from acquaintance to acquaintance, only occasionally sneaking back to their apartment. They kept waiting for a knock at the door, especially since friends were telling them repeatedly that they had been inquired about. They had to learn which concierges they could trust, which ones they should ignore. There seemed to be a fever of counter-denunciation going on in Paris; for every denunciation of a Jew or a Gaullist that took place during the Occupation there appeared to be a corresponding denunciation of a collaborator after the Liberation—even someone who had done something as innocuous as talk with a German. One day, as he was crossing a busy street, a car marked with the large white letters FFI stopped beside him. A young man called out: "Professor Jouhandeau." It was one of his mediocre students, who remembered him well and who offered to take care of him during this period of retribution. Did he now need such help? Were they that close to arresting him? Jouhandeau's fears were enhanced when he heard that many political prisoners were being held and being mistreated at Drancy by the FFI. Another source told him about the acts of humiliation being visited on

women who had fraternized with Germans and on *collaborateurs* who had looked down their noses at the Occupied: they were being beaten, tattooed, shorn, and otherwise tormented. One young man, in Jouhandeau's presence, asked a member of the literary resistance if there was any newspaper that would publish his article about how political prisoners were being treated by the FFI. "None," answered the sympathetic publisher. "But it's just as it was before," said the debutant journalist. "Yes," answered the publisher, "just backwards." Jouhandeau soon began to whine—to himself, to others, to his readers—that he was like Christ, a persecuted but innocent man. He refused to admit that the opinions of those who found him repulsive might have had any validity whatsoever. "After the Liberation," he brilliantly observed, "formalities are infinitely more complex than under the Occupation."⁸ Well, yes. . . . Jouhandeau ultimately escaped any chastisement for his happy cooperation with the Germans after the war, except for his panic during those months. His case was closed, and he continued to teach in Paris.*

These and other recollections of the way justice was arbitrarily assigned in the months after the Liberation use the same metaphors and images of those who recall what it was like to live under the Germans and their Vichy servants: stomachs knotting when a heavy tread is heard on the stairs; doorbells ringing at odd hours; suspicion of one's neighbors; anonymous letters appearing in one's mailbox, threatening some violent action; clandestine phone calls to friends to find out the latest news; reading with apprehension the newspapers to see who had been arrested and for what; fear of any interaction with official authority—the syndrome of fearful anticipation did not disappear with the disappearance of the Occupier. Almost like a mirror reflection, behavior was the same, only the objects of punishment had changed. If

* Another well-known fascist and anti-Semitic French journalist, Robert Brasillach, was not so fortunate. Arrested after the Liberation, he was tried for treason and quickly found guilty. Despite having received a letter signed by such literary and artistic figures as Colette, Camus, Aymé, and Cocteau, General de Gaulle refused to commute his sentence; he was executed—shot—in early 1945.

the Occupation affected Parisians, if the memory of their own and others' actions haunted them, the same could be said for the immediate period following those events. For years, decisions made and actions taken during those terrible months would have the same befuddling impact on Parisian collective memory as had the Occupation itself.

The Return of Lost Souls

In April of 1945, a well-dressed middle-aged woman was sitting comfortably on a bus when she looked up to see a startling apparition: a walking skeleton had just mounted the steps to board. The other passengers were silent, some staring, others looking away. The man, whose age was difficult to determine, was wearing clean clothes, but they swallowed him. What passengers noticed first were his shaved head and his baleful eyes, staring into the middle distance. Moving with caution, holding on to the bus's poles, he shuffled rather than walked. Immediately the woman rose to offer him her seat, which he took with a slight smile and a *merci*. Prisoners of war were making their way back home. As well those who had been deported for political, racial, or economic reasons were, almost overnight, revisiting liberated Paris. Now explanations had to be heard, excuses given, dramas relived, and lives begun again.

On a corner opposite the Gare de Lyon, as trains and trucks dropped off hundreds of returning Parisians and other French citizens, crowds would gather to gape. Janet Flanner (writing as Genêt), the inimitable Paris correspondent for *The New Yorker*, described in a cable dated April 1945 one especially moving arrival:

The first contingent of women prisoners arrived by train, bringing with them as very nearly their only baggage the proof, on their faces and their bodies and in their weakly spoken reports, of the atrocities that had been their lot and the lot of hundreds of thousands of others in the numerous concentration camps our armies are liberating, almost too late. They arrived at the Gare de

Lyon at eleven in the morning and were met by a nearly speechless crowd ready with welcoming bouquets of lilacs and other spring flowers, and General de Gaulle, who wept.⁹

One of those waiting was Marguerite Duras, the novelist (Americans know her best as the author of *The Lover*) and member of the Resistance. Her husband, Robert Antelme, had been arrested by the Gestapo in a trap from which she had escaped with the help of her resistance group's leader, François Mitterrand, future president of France. Antelme had been deported to Buchenwald, then Dachau, and she had heard no word of him. Her memoir, *La Douleur* (Painful Sorrow), recounts the anxiety that had taken over the City of Light as the deported began coming back. Surviving Jews, political prisoners, captured soldiers (most of whom had been in prison since surrendering in the spring of 1940), and other men and women were being dropped off at railroad stations, such as the Gare de Lyon or d'Orsay, and especially at the Lutétia (still the only major grand hotel on the Left Bank), the just-vacated site of the Abwehr, the Wehrmacht's intelligence service. Like Duras, many had waited days and weeks and months to see who had come back, bearing photographs of missing relatives, begging for information. When they did find their loved ones, they were often unrecognizable, for their trauma had lasted for so long. The city offered little solace to the waiting. Writes Duras in her memoir:

No one has anything in common with me. . . . At this moment there are people in Paris who are laughing, especially the young. I have nothing left but enemies. It's evening. I must go home and wait by the phone. A slow red sun over Paris. Six years of war ending. . . . Everything is at an end. I can't stop walking. I'm thin, spare as stone.¹⁰

She wandered in melancholy from train station to train station, from the Lutétia back to her apartment in Saint-Germain-des-Prés; she was regularly phoned or stopped on the street by friends who asked, "Any news?" And she returned compulsively to the Gare d'Orsay to watch

in apprehension and pity as “old men” were helped off trains and trucks by Boy Scouts. But they were not old; they were exhausted, ill, starved. Many were still in their twenties, and many of those would die before they got home, weakened irreparably. No matter how hungry Paris had been, there had been no scenes like this in its streets; for the first time, Parisians had an inkling of how fortunate they had been, in their bubble, as the rest of Europe had turned into a charnel house. The scenes were emotionally draining as well as morally agonizing: How could humans do this to one another? How could the French have supported this Nazi insanity?

Duras was disgusted with Charles de Gaulle’s haste to forgive and forget. Forgiveness accompanied a refusal to know, to remember:

On April 3 [1945] he uttered these criminal words: “The days of weeping are over. The days of glory have returned.” We shall never forgive. . . . De Gaulle doesn’t talk about the concentration camps; it’s blatant the way he doesn’t talk about them, the way he’s clearly reluctant to credit the people’s suffering with a share in the victory for fear of lessening his own role and the influence that derives from it.¹¹

De Gaulle was far from alone in feeling a sense of ownership of the tragedy; many groups claimed their story in the resolution of and the costs of the war and of the Occupation. But Duras touches on perhaps a major legacy of the Occupation and the war, namely, that institutions, no matter how much they will try, cannot forgive, forget, or remember on behalf of affected populations: only those who suffered have that right.

In one of the most remarkable stories that come from this period, François Mitterrand was visiting officially the newly liberated Dachau concentration camp when, from a pile of cadavers and dying inmates, he heard a weak “François, François, c’est moi!” The voice was that of Robert Antelme, ill with typhus, starved, and dying. Quickly, Mitterrand had him transported home to Paris, expecting at any moment that he would pass away before Marguerite Duras saw him. Telephoned by

another friend with this news, she waited at the apartment door to see the man for whom she had been waiting, searching, and dreaming of for months. She rushed down the stairs and witnessed Robert being helped to the first landing. "I can't remember exactly what happened. He must have looked at me and recognized me and smiled. I shrieked no, that I didn't want to see. I started to run again, up the stairs this time. I was shrieking, I remember that. The war emerged in my shrieks. Six years without uttering a cry."¹² I know of no more devastating scene as the imagined world of war's horrors confronts the actual. Duras had studied photographs and had watched as "old men" arrived at the train stations; she knew what to expect. But when looking directly into the eyes of her husband, then at his ravished body, she had to let all imagined horrors be replaced by a very intimate one. Such reactions were occurring daily in Paris after August of 1944 and, especially, after the end of the European war, in May of 1945, as those coming home were suddenly, insistently there, or as the idea sank in that others would never be returning. The joy of the Liberation had been replaced by, or at least had to stand side by side with, the reality of a still barely perceived Holocaust.

In her descriptions of the anticipated legacies of the war and the Occupation on her beloved city, Duras envisioned a mass grave, a "black ditch" that had inscribed itself on the Paris cityscape. "Beside the ditch is the parapet of the Pont des Arts, the Seine. To be exact, it's to the right of the ditch. They're separated by the dark. Nothing in the world belongs to me now except that corpse [of my missing husband] in a ditch," she wrote. Later: "No one can know my struggle against visions of the black ditch."¹³ A personal image, yes, but a powerful one for the city of Paris itself as it crawled out from under the devastations of the Occupation. It is as if there were a dark line drawn across the memory of the city, separating *gai* Paris (if it ever were truly so) from a metropolis hollowed out by fear, guilt, regrets, and anger. The events that had immediately followed the departure of the Germans would mark the city and its residents as indelibly as had the black years of the Occupation itself.

8. Bibliografie

Primární zdroje

ROSBOTTOM, Ronald C., 2015. *When Paris Went Dark: The City of Light Under German Occupation 1940-1944*. USA: Back Bay Books. ISBN 978-0-316-21743-9

Sekundární zdroje

CAHA, Jan. KRÁMSKÝ, Jiří, 1991. *Anglicko český slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-25735-6

ČECHOVÁ, Marie, 2008. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny. ISBN 978-80-7106-961-4.

DURASOVÁ, Marguerite, 1990. *Bolest*. Přeložila: Anna Kareninová-Fureková. Praha: Odeon. ISBN: 80-207-0040-4

DUŠKOVÁ, Libuše, 2012. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0486-6.

FROMEK, Jiří, 1993. *Česko-anglický slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-24382-7

JAKOBSON, Roman, 1995. *Poetická funkce*. Jinočany: Nakladatelství H&H. ISBN 80-85787-83-0.

KNITTLOVÁ, Dagmar, 2000. *K teorii i praxi překladu*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 80-244-0143-6.

LEVÝ, Jiří, 2012. *Umění překladu*. Praha: Miroslav Pošta – Apostrof. ISBN 978-80-87561-15-7.

NORD, Christiane, 1991. *Text Analysis In Translation. Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. USA: University of California. ISBN 9042018089.

PECHAR, Jiří, 1986. *Otázky literárního překladu*. Praha, Československý spisovatel. ISBN 22-099-86.

POPOVIČ, Anton, 1975. *Teória umeleckého prekladu. Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran.

Internetové zdroje

Český národní korpus. [citováno: 25.06.2021] Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>

Encyclopedia Britannica. [citováno: 19.05.2021] Dostupné z: <https://www.britannica.com/>

Glosbe. Internetový slovník. [citováno: 19.05.2021] Dostupné z: <https://cs.glosbe.com/>

Internetová jazyková příručka. [citováno: 19.05.2021] Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

Lingea. Česko-anglický a anglicko-český slovník. [citováno: 19.05.2021] Dostupné z: <https://www.lingea.cz/>

Merriam-Webster. Slovník a tezaurus. [citováno: 19.05.2021] Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/>

Naše Řeč. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. [citováno: 25.06.2021] Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/>

Wikipedia, The Free Encyclopedia. [citováno: 19.05.2021] Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/>